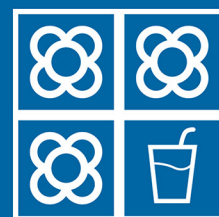

El fenomen del botellot a la ciutat de Barcelona

Perspectives des de la joventut

**SINDICATURA
DE GREUGES
DE BARCELONA**

Sindicatura de Greuges de Barcelona

Adreça: Ronda de Sant Pau, 45. Barcelona 08015

Telèfon: 934 132 900

Fax: 934 132 910

Web: www.sindicaturabarcelona.cat

Correu electrònic: sindicadegreuges@bcn.cat

Xarxes socials: [@sindicbarcelona](https://twitter.com/sindicbarcelona)

SUMARI

1. PRESENTACIÓ

2. EL BOTELLOT, UN FENOMEN AMB REGLES PRÒPIES

2.1 Impacte de la COVID-19 en la socialització urbana

2.2 Oci urbà juvenil i cultura del botellot, algunes característiques

3. ABORDATGES ANALÍTICS DELS BOTELLOTS

3.1 El botellot, un recorregut històric

3.2 Entre el fenomen social i la conducta de risc

3.3 El problema social. Conflicte quantitatiu i conflicte qualitatiu

3.4 Informes i estudis realitzats en el context actual (2020-2021)

3.5 El fenomen del botellot durant la fase de control de la pandèmia de la COVID-19

3.5.1 Els fets de setembre de 2021: la Universitat Autònoma de Barcelona com a prèvia

3.5.2 Les Festes de la Mercè

3.5.3 Alguns trets diferencials dels botellots del 2021

4. MARCS JURÍDICS I ACCIONS SOCIOEDUCATIVES

4.1 Marcs jurídics i normatius

4.1.1 Lleis per fer front al botellot abans de la COVID-19

4.1.2 Lleis d'urgència per fer front al botellot durant la COVID-19

4.2 Accions socioeducatives de caràcter alternatiu i preventiu

4.2.1 Programes de lleure

4.2.2 Campanyes de conscienciació

4.2.3 Intervencions socioeducatives

4.2.4 Recintes o espais regulats / botellòdroms

4.3 Reflexions recollides

5. EL BOTELLOT DES DE DINS. ANÀLISI DEL MOMENT A LA BARCELONA DEL 2021

5.1 El botellot com a espai de relacions socials

5.2 Els espais extra-festa

5.3 Un oci nocturn inassumible

5.4 Els perills de la dispersió

5.5 La desigualtat interna

5.6 Reflexions finals

6. PROPOSTES: Orientacions per abordar el fenomen del botellot a partir dels resultats de la recerca i les propostes presentades pels i les adolescents i joves

7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

8. ANNEXOS

8.1 Cronologia mediàtica

8.2 Diferències entre botellot i macrobotellot

8.3 Llistat de persones entrevistades o participants a grups de discussió

1. Presentació

Una Sindicatura de Greuges de Barcelona amb experiència, a peu de carrer i compromesa amb els drets humans de proximitat no pot limitar-se a ser només una bústia de queixes de la ciutadania sobre el possible mal funcionament d'organismes municipals -tot sigui dit, tasca reactiva molt important-. També ha de ser capaç d'impulsar actuacions proactives davant neguits, preocupacions i reptes als quals ha de fer front la nostra ciutadania.

És per aquest motiu que defensem un model de Sindicatura que sigui **propositiva** per ajudar a millorar el funcionament de la ciutat, en l'exercici de la potestat que té per **actuar d'ofici**. Una **Sindicatura amb propostes**, que **impulsi estudis** sobre problemàtiques concretes que puguin servir per millorar el Govern de la ciutat sobre mesures urgents que calgui adoptar, així com sensibilitzar sobre realitats i problemes que haurien d'estar a l'agenda municipal per impulsar polítiques públiques que afectin a persones que resideixin o es trobin a Barcelona.

És en aquest àmbit que presentem l'estudi *El fenomen del botellot a la ciutat de Barcelona. Perspectives des de la joventut*. El seu origen s'emmarca en la Mesura de Govern que va plantejar la creació d'una *Taula ciutadana per una nit cívica i segura*, coordinada des de la Cinquena Tinència d'Alcaldia i des de la Gerència de Seguretat i Prevenció. La Sindicatura de Greuges de Barcelona va demanar formar part d'aquesta Taula i ja des de la primera reunió, celebrada l'11 de novembre de 2021, vàrem constatar la insuficient representació juvenil de la nostra ciutat per buscar solucions a possibles problemes de convivència. Vàrem apreciar el que és una pràctica força habitual a l'hora d'adoptar mesures i polítiques públiques dirigides a la joventut: l'escassa participació d'aquest col·lectiu.

Som coneixedors del recent Fòrum Jove BCN, procés participatiu innovador impulsat per l'Ajuntament de Barcelona on s'han plantejat demandes en àmbits d'emancipació, d'educació i de salut mental. És per això que creiem que la joventut també ha de ser escoltada, i no només criminalitzada, quan parlem sobre el **dret al lleure**, garantit a l'article XXI de la Carta Europea de Salvaguarda dels Drets Humans a la Ciutat.

Aquest estudi pretén copsar el fenomen del botellot des d'una visió transversal i integradora de les diferents sensibilitats. Té l'objectiu de conèixer les necessitats i inquietuds dels diversos col·lectius implicats, sobretot des del punt de vista de la joventut, així com **elaborar propostes per millorar les dinàmiques** que se'n deriven de l'ús de l'espai públic com espai d'oci nocturn.

Aquest rigorós informe, que ha estat coordinat pels antropòlegs José Mansilla i Sergi Yanes per encàrrec de la Sindicatura de Greuges de Barcelona, fa una diagnosi del

fenomen del botellot i presenta unes conclusions i unes propostes pròpies d'un **model modern d'ombudsman/woman** capaç de combinar la vessant d'institució de garanties amb la de col·laboració per tal d'**ajudar a l'administració a millorar el seu servei**.

David Bondia Garcia

Síndic de Greuges de Barcelona

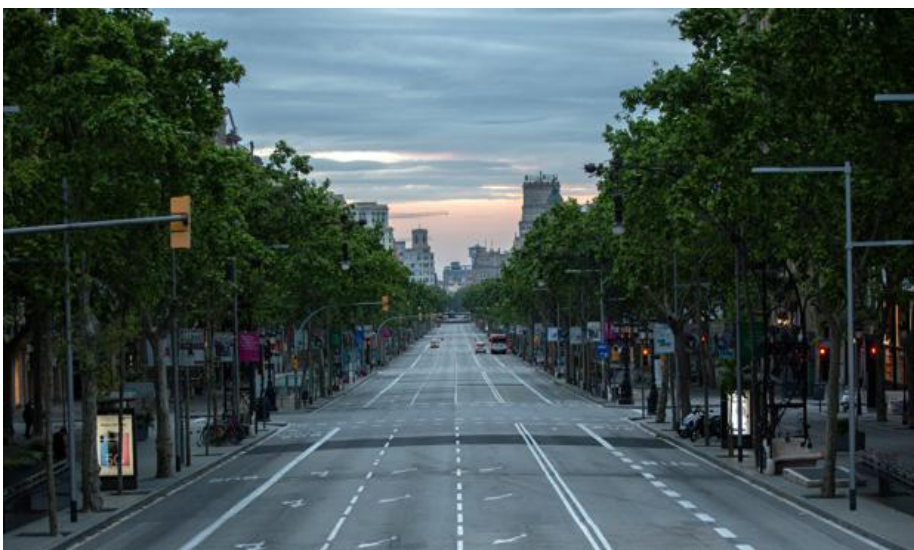
2. El botellot, un fenomen amb regles pròpies

2.1 Impacte de la COVID-19 en la socialització urbana

Les mesures engegades a nivell global per controlar l'expansió de la COVID-19 han tingut dues àrees d'actuació principals: d'una banda, aquelles de tipus sanitari i, de l'altra, les de caràcter social. Les de tall sanitari (profilaxi, increment de les dotacions hospitalàries, aïllaments i confinaments personals i grupals, desenvolupament de vacunes, nous medicaments i tècniques, etc.), tot i ser presents, queden lluny d'estar vinculades a la finalitat d'aquest informe. Les mesures socials (control de l'espai públic, distància social, confinaments domiciliaris, delimitació d'aforaments, tancament de comerços i establiments dedicats a l'oci, etc.) es troben, tanmateix, directament relacionades amb el fenomen que serà analitzat.

Quan l'any 2020, el Govern de l'Estat va estipular el confinament domiciliari de la població per un període inicial de quinze dies, posteriorment renovat diverses vegades després de l'oportuna ratificació parlamentària, la gran majoria de les activitats que s'havien estat desenvolupant amb quotidianitat van quedar interrompudes. La realitat de les condicions d'accés i manteniment dels habitatges, la fragilitat i la precarietat laboral, la tensió inherent de les relacions familiars, la violència de gènere, les dinàmiques de conciliació, la dependència i la certa debilitat d'alguns sectors productius com el turisme, etc., es van manifestar amb tot rigor al conjunt del país. Encara que al principi els mitjans de comunicació es van limitar

a mostrar l'interior de llars de classe mitjana centrades a entretenir els fills i/o filles o en les condicions del teletreball, a poc a poc la realitat es va fer present mostrant-nos com, i sota quines condicions, vivien molts dels nostres veïns i veïnes. La pandèmia de la COVID-19 ens va mostrar la realitat d'una societat profundament desigual (Mansilla, 2020).

Els carrers, per la seva banda, van quedar buits. Durant aquells mesos no va ser possible veure persones treballadores acudint als seus llocs de treball, excepte en les anomenades *activitats essencials*, infants jugant, persones passejant, gent gran asseguda en bancs, terrasses de bars atapeïdes de gent, cotxes circulant o trens i altres transports públics funcionant. Els balcons, per la seva banda, es van convertir en miradors sobrevinguts des

d'on visualitzar tot allò que, fins aquell moment, no havia estat extraordinari, i van arribar a tenir un paper destacat en l'estigmatització de determinats comportaments, i fins i tot de col·lectius, que, per motius diversos, no es van subjectar a les limitacions imposades per l'estat d'alarma.

Però, aquest espai públic urbà no pot ser entès únicament com el lloc que fem servir per desplaçar-nos de casa al treball, ni tampoc com l'indret on produïm i consumim. El carrer acull dinàmiques de socialització, de coneixement, de creació i renovació de relacions socials; és un espai polític on mostrem el nostre malestar o la nostra alegria, on aprenem i desenvolupem la nostra empatia cap a les altres persones i on establim relacions de diferents caràcters.

Durant les darreres dècades, però, aquest espai urbà ha estat testimoni d'un procés de regulació i privatització. L'expansió de les polítiques neoliberals, a partir dels anys setanta, ha situat les ciutats en el centre d'atenció de l'expansió capitalista, fet que ha provocat que molts processos que fins aleshores eren part inherent de la sociabilitat humana, hagin esdevingut objectes mercantils. És en aquest context on podem ubicar les formes d'oci, lleure i relació d'adolescent i joves, sovint els grans oblidats de les polítiques públiques.

2.2 Oci urbà juvenil i cultura del botellot, algunes característiques

En el seu clàssic *Botellón. Un conflicto postmoderno*, Baigorri, Fernández i GIESyT (2004), assenyalen que encara que no està clar que l'origen del fenomen fos netament urbà, sí que és en aquest entorn on es van manifestar per primer cop les seves característiques i on també es va convertir en objecte de problematització. Com aquests autors assenyalen, el botellot està íntimament relacionat amb una sèrie de fenòmens macro, propis del món modern, que reorganitzen tant el món del lleure com el món del treball (setmana de treball de 40 hores, drets sindicals, vacances pagades, etc.) i que es van estendre per Europa i els Estats Units amb posterioritat a la II Guerra Mundial, junt amb les dinàmiques abans assenyalades de mercantilització de la ciutat. D'altra banda, i en tant que les urbs han esdevingut l'hàbitat de més de la meitat de la població mundial, és lògic també que els conflictes en el seu si prenguin un protagonisme especial.

L'oci és una activitat de tipus ludicorecreativa i d'entreteniment. Es tracta principalment d'un tipus d'activitat de caràcter voluntari, no obligatòria, destinada a generar satisfacció i gratificació entre els i les participants. El lleure és un fenomen bàsicament social, col·lectiu –encara que d'igual manera es pot dur a terme de forma individual–, que actua com un potent factor de desenvolupament humà i, en especial, de la personalitat durant les

etapes infantil i juvenil. Històricament de caràcter autogestionat, cada cop és més freqüent trobar plantejaments que el consideren també un recurs i actiu econòmic d'especial interès (Martínez, 2015)¹. La seva importància és tal que fins i tot apareix, indirectament, a la Declaració Universal dels Drets Humans, concretament a l'article 24, com a "dret al descans i al gaudi del temps lliure"².

“L'oci és un fenomen social que actua com a factor de desenvolupament humà”

El lleure és un actiu en els moments de descans, relaxació i diversió. Sota la seva forma autotèlica – quan es duu a terme com un fi en si mateix, és a dir, sense cap objectiu productiu o terapèutic– esdevé

un fort operador creatiu, lúdic, solidari, però també festiu, ja que permet l'autoafirmació col·lectiva, fomenta la socialització, la ruptura amb la quotidianitat i atorga sentiment de pertinença (Martínez, 2015). En aquest sentit, es podria dir que els botellots actuen com a esdeveniments festius informals, en el sentit que compten amb les seves pròpies normes sense autoritat externa i són organitzats per les mateixes persones participants, tal com esmentàvem abans .

Tots aquests elements conflueixen en un fenomen únic i característic que no suposa una anomalia com a forma d'oci, sinó que, més aviat al contrari, es troba *incrustat* (Polanyi, 2007) a la societat contemporània, i no és possible deslligar-lo de molts altres aspectes de la complexitat social.

El botellot té les seves pròpies lleis i regles, es desenvolupa en espais específics i atrau grups concrets de població; transversal, interclassista i juvenil, és una manifestació que ha arribat per quedar-s'hi. Com a tal, defensem que ha de ser estudiat, analitzat i gestionat, tenint en compte els diferents factors que el constitueixen i fugint de solucions fàcils i efectistes, en definitiva, poc efectives.

Aquest document, de base fonamentalment etnogràfica –desenvolupat en un breu període de temps, entre finals d'octubre i desembre del 2021– no pretén més que actualitzar les

1 A la seva estratègia Europe Horizon 2020, la Comissió Europea (CE) assenyala que l'oci pot funcionar com a "motor de desenvolupament de les ciutats: indústries creatives, culturals, turístiques i esportives juntament amb polítiques públiques. El lleure com a motor de la transformació social de les ciutats". Per a més informació, vegeu: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/home>

2 Per a més informació, vegeu: <https://www.un.org/es/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

3 Els botellots poden ser considerats com a elements de la cultura popular, seguint l'accepció de Gramsci (2011), en tant que manifesten la capacitat que tenen determinats sectors socials, els i les joves en aquest cas, de generar maneres de ser i de fer específicament seves. Marquen la capacitat creativa popular, no tant com una posició sinó com una funció exercida fora de l'esfera de la regulació, la normativització, el poder. Un botellot, com a forma cultural específica de la joventut, és una forma de cultura de qui domina, de manera que totes les dinàmiques i processos que neixen al seu interior es troben íntimament relacionats amb aquest caràcter intrínsec; es tracta d'un fenomen social que projecta un desafiament, una insolència davant del poder.

aproximacions i les anàlisis del botellot que s'han realitzat fins ara. Tot i això, sí que compta amb un element diferencial respecte de documents previs: pretén donar veu a les seves evidents persones protagonistes, la joventut, les quals es troben entre les principals oblidades, sobretot, de les propostes realitzades per fer front i gestionar aquest fenomen tan específic. Per fer això, les tècniques principals utilitzades han estat de caràcter qualitatiu, principalment entrevistes i observacions dels i les participants. Com a treball antropològic compromès amb la realitat que estudia, diposita la mirada en les relacions socials i en els processos culturals entrelligats. El seu objectiu és desenvolupar un enfocament de drets que doni peu a unes propostes preventives i de protecció a les vulnerabilitats que vagin més enllà de l'abordatge merament securitari.

L'estructura de l'informe està dividida de la manera següent. En un primer moment, es desenvoluparà una aproximació analítica i històrica al botellot, inserint-ho en el context que suposa la joventut, l'oci, l'alcohol, el civisme i l'espai públic, i presentant-ho com una activitat que es fa a Barcelona, però també a Catalunya, així com a la resta de l'Estat. Continuarà amb les particularitats del botellot durant les darreres fases de control de la pandèmia de la COVID-19, tot realitzant una introducció breu del fenomen, i destacant i contextualitzant els fets esdevinguts durant les Festes de la Mercè de Barcelona, a mitjans de setembre de l'any 2021. Posteriorment, es realitzarà una anàlisi del fenomen comparant-ne les característiques actuals amb d'altres del passat, subratllant i destacant les particularitats que el botellot està vivint sota les mesures de control de la pandèmia.

A la següent secció del treball, es realitzarà una aproximació al fenomen des de la normativa vigent i les polítiques institucionals implementades per diferents governs i administracions. A tal efecte, s'efectuarà una enumeració sistemàtica de les principals lleis i normatives dissenyades i implementades per diferents nivells institucionals i administracions, les solucions proposades i les actuacions d'urgència emprades, sobretot vinculades a la COVID-19.

Com s'ha assenyalat anteriorment, aquest és un informe que vol donar veu als i les joves, per la qual cosa la tercera secció estarà dedicada a plasmar la perspectiva de les seves principals persones protagonistes en el context de la Barcelona del 2021. Aquesta part, eminentment empírica, s'ha realitzat a través d'un treball de camp enfocat en els espais urbans de la ciutat que han allotjat o allotgen actualment botellots. L'objectiu d'aquesta aproximació etnogràfica és documentar i recollir informació sobre el terreny de les pràctiques, les formes recurrents i/o excepcionals d'organitzar i fer el botellot per part dels i les joves. Això s'ha vist complementat amb la realització d'una sèrie d'entrevistes semiestructurades⁴ realitzades a joves participants

⁴ La relació de les persones entrevistades es troba, de manera anonimitzada, al final de l'informe. També s'ha anonimitzat l'aparició de les diferents veus al llarg del document.

en botellots, joves que s'impliquen en activitats de lleure alternatives –esport, cultura, associacionisme, etc.–, professionals de l'àmbit socioeducatiu que treballen específicament en contextos relacionats amb l'ús conflictiu de l'espai públic, l'oci, la salut i la prevenció de conductes de risc, investigadores i investigadors, i periodistes i altres professionals dels mitjans de comunicació que han cobert el fenomen al llarg dels darrers mesos. Aquesta informació primària s'ha vist complementada amb la lectura d'informes duts a terme per administracions i institucions públiques estatals que han documentat i/o analitzat l'estat de la qüestió durant els darrers anys a Espanya. S'ha recollit l'impacte social, mediàtic i polític de les mesures preses a Barcelona i Catalunya, així com altres ciutats i comunitats autònomes, durant la fase actual de control de la pandèmia de la COVID-19.

Per acabar, la **Sindicatura de Greuges de Barcelona** presenta una sèrie de conclusions i propostes, on es recopilen i sistematitzen tant les solucions proposades pels i les joves com les orientacions concretes que es deriven de la recerca. El seu contingut s'organitza a partir d'uns eixos generals d'intervenció dins dels quals s'esbossen també un seguit de propostes concretes d'actuació.

3. Abordatges analítics del botellot

3.1 El botellot, un recorregut històric

L'ús de l'alcohol com a alternativa de lleure nocturn és des de fa dècades un element habitual a la nostra societat. Des dels anys seixanta que trobem formes diverses de vincular l'alcohol, la festa i la diversió, i per al jovent, d'alguna manera, la nit ha esdevingut una conjunció espai/temporal clarament separada de les persones adultes (Baigorri et al., 2004). A l'abric dels bars, els locals i les zones específiques d'oci juvenil que van desplegant-se per tota la geografia, emergeixen també les primeres formes d'autogestió de la nit. Sota la premissa de *sortir del camp visual de les famílies* arriben els famosos *guateques* als anys seixanta i les *zones de vins* als anys setanta. Tot plegat fa que, de mica en mica, la nit, l'oci nocturn, vagi deixant de ser un reducte de les classes privilegiades com havia estat fins aleshores (*ibídem*, 2004).

Les aglomeracions massives de joves al carrer, els problemes amb el veïnat a causa dels sorolls, les borratxeres i la brutícia comencen a aparèixer a l'Estat en aquesta època, a cavall dels anys setanta i vuitanta. No obstant això, i malgrat les protestes veïnals, les autoritats no van intervenir amb la mateixa contundència per aturar els problemes generats a les zones de vins⁵. Amb la consolidació de la democràcia arriba també la democratització definitiva de la nit; són els anys de la *movida* i les *litrones* (Gómez-Fraguela i Cutrín, 2014), l'avantsala del que un temps després coneixeríem amb el nom de *botellot*.

Per alguns autors i autores, la prèvia del botellot ve marcada per un context socioeconòmic particular. A principis de la dècada dels vuitanta té lloc una recessió breu però especialment dura per al jovent. La manca d'expectatives laborals és el marc perfecte a partir del qual es genera, a les ciutats espanyoles, el primer fenomen massiu i autogestionat de beguda al carrer. Les *litrones* (ampolles de litre) de cervesa, que venudes fredes pels mateixos establiments que una dècada més tard faran negoci amb el botellot, comencen a ser habituals a les reunions dels i les joves de secundària als carrers menys cèntrics de la ciutat, als racons foscos, als parcs o a les vores dels rius. A l'inici dels

⁵ Aquesta situació no sembla haver canviat gaire a la pràctica. En una de las sortides de camp que es van fer, el 5 de novembre, en arribar al passeig del Born des dels entorns de Santa Maria del Mar, ens va sorprendre un soroll com provocat per un gran grup de gent. Tot portava a pensar que era un botellot fet en aquest indret però la realitat va ser molt més interessant: el soroll estava ocasionat per la gent que era a la porta dels bars i restaurants, parlant i fumant, o a les terrasses.

noranta, el consum d'alcohol entre adolescents i joves ja és un fenomen de masses que inevitablement comporta una baixada a l'edat d'iniciació a l'alcohol.

Com assenyalen Nogués Pedregal et al. (2004), la dècada dels vuitanta és també el període on s'implementa el model cultural de *cap de setmana*. Davant del model tradicional, on el dissabte era un dia laborable, es consolida la coneguda com a *setmana anglesa* (treballar de dilluns a divendres). Aquest canvi introdueix una nova percepció del ritme laboral i, consegüentment, una clara divisió de la setmana en dos períodes perfectament delimitats en el temps. D'una banda, hi ha una realitat que es perllonga de dilluns a divendres que està caracteritzada per la subjecció a les normes laborals, a les obligacions socials i econòmiques, i els processos conformatius de l'estructura social. D'altra banda, emergeix un segon moment qualitativament diferent, caracteritzat per una disminució de les càrregues quotidianes i una sensació d'alleujament de les tensions diàries que es percep com a expressió de llibertat. Aquest segon moment configura el que s'anomenaria *antiestructura* (Nogués Pedregal et al., 2004).

Aquesta radical distinció entre els dos temps implica una dualització de les pràctiques socials i una extensió de les pràctiques d'oci que, en el model tradicional de setmana, es limitava al diumenge⁶. L'extensió de l'oci, unida a l'augment i diversificació de les activitats per al temps lliure, contribueix també a consolidar el valor i la importància que el temps d'oci ha adquirit en les últimes dècades. Davant de les limitacions manifestes del temps lliure durant la setmana *laboral*, les pràctiques del cap de setmana tenen un fort component societatari, cosa que implica una intensa activitat en els grups d'iguals. Si durant la setmana el temps lliure s'organitza normalment a través de la disposició de mitjans per a l'oci tecnològic (televisió, música, internet, xarxes socials), durant el cap de setmana impera la sociabilitat, les habilitats relacionals i la competència verbal, el "capital humà expressiu" (Nogués Pedregal et al., 2004).

Etimològicament, el concepte *botellot* neix l'any 1995 en un reportatge del diari *El País* sobre l'hàbit dels i les joves de Càceres (Extremadura) de reunir-se per xerrar i beure a les places de la zona vella de la ciutat (Baigorri, Fernández i GIESyT, 2004), si bé el seu èxit definitiu no arriba fins a finals d'aquesta dècada dels noranta, quan adquireix la seva actual connotació conflictiva i negativa com a problema social (Baigorri et al., 2003). Si haguéssim d'establir una **definició operativa del fenomen**, podríem dir que el botellot consisteix en una reunió de joves, principalment els caps de setmana a la nit, en espais públics a l'aire lliure per parlar i consumir begudes alcohòliques (Pedrero-García, 2018). Tot i que alguns autors i autores han fet un esforç per delimitar més el fenomen⁷, la immensa majoria concorda a dir que el botellot és un problema social, sanitari i cultural ampli que transcendeix la seva dimensió mediàtica (Vega, 2002).

⁶ En l'actualitat, una gran part del jovent comencen el seu cap de setmana els dijous, en el que s'ha començat a anomenar juernes, en castellà, com a barreja de jueves i viernes.

⁷ Per exemple, "El botellot és una reunió a l'aire lliure de joves (400 o més) per beure, xerrar i, de vegades, escoltar música de les ràdios dels seus cotxes durant unes 4 hores (gairebé sempre fins a les 3 de la matinada)" (Rodríguez-Martos, 2006).

En aquest sentit, el botellot és un **fenomen social percebut com a problema social**, i és com a problema social que és present a la premsa (Baigorri et al., 2003). Com a fenomen social, en el botellot conflueixen diversos actors amb interessos contraposats, d'aquí que sigui també causa de conflictes cívics. Si dècades enrere el focus del conflicte social es manifestava principalment en l'àmbit de la producció o en el de les creences socials, ara hem d'afegir-hi una tercera dimensió, la del consum, una esfera fonamental per entendre els mecanismes d'agrupació social i creació d'identitats d'avui dia. D'altra banda, com a problema social, el botellot s'articula principalment a partir de la **col·lisió entre el dret al lleure nocturn i el dret al descans de les persones residents de les àrees on té lloc la celebració i l'esbarjo**.

“El botellot consisteix en una reunió de joves, principalment els caps de setmana a la nit, en espais públics a l'aire lliure per parlar i consumir begudes alcohòliques.”

A partir d'aquí, s'hi afegeixen altres elements socialment dissonants, com les deixalles, els desperfectes en el mobiliari urbà o el consum de drogues il·legals, moltes vegades per part de menors d'edat (Baigorri et al., 2004). A Cantàbria o Galícia, per exemple, es va despertar l'interès dels mitjans de comunicació pel botellot arran d'una sèrie de successos violents entre individus que, suposadament, participaven en un botellot. A partir de llavors, l'associació entre aquests dos conceptes –botellot/violència– ha caracteritzat també gran part de les notícies generades en aquestes comunitats.

Com mostren Gómez-Fraguela i Cutrín (2014) a partir d'un estudi amb joves d'edats compreses entre els 12 i els 30 anys a la ciutat de Lugo (Galícia), existeix un vincle entre la participació al botellot, l'abús d'alcohol i altres drogues i la realització de conductes vandàliques en diferents grups d'edat. Ara bé, aquest vincle no ha de ser necessàriament de causalitat, hi ha molts altres factors que influeixen i que no formen part del botellot en si mateix. Per tant, més enllà de la dimensió violenta i dels problemes d'ordre públic que poden aparèixer als botellots –problemes que no són exclusius ni definitoris d'aquests–, els autors plantegen la necessitat d'abordar problemes més de fons i centrals com són els de salut pública.

Tot i que els desordres nocturns i els conflictes violents estan associats a les hores, dies i zones en què les i els joves es mouen en massa durant les nits de cap de setmana (Nelson, Bromley i Thomas 2001), en el fons aquest és un fenomen molt més ampli. Per Baigorri et

al (2004), el jovent espanyol no ha fet més que socialitzar-se en la cultura dominant de les persones adultes, les quals, sobretot a partir de mitjans del segle XX, han estès per tot arreu un model d'oci nocturn que descansa en l'alcohol. A partir dels seixanta, el consum d'alcohol –sobretot l'excessiu– es va anar propagant lentament a sectors fins aleshores allunyats del seu consum, com les dones i el jovent. Aquests darrers beuen perquè han après, a través de les seves famílies i de tots els productes culturals amb què la societat els transmet els valors en què els socialitza, que beure forma part del protocol cultural de la diversió i de la nit (*ibidem*, 2004). A banda d'estar vinculat a representacions de trobada i possibilitats d'establir vincles amb els iguals, produeix un cert plaer sortir i *veure la gent*, que tothom hi és, que surten, i que aquest és un costum que els pertany i els marca (Dalonso, Frutos i Guisasola, 1998).

A finals de la dècada del 2000, amb l'aparició fulgurant de les xarxes socials (Facebook, Twitter, Instagram, etc.) les possibilitats de realitzar un botellot es veuen incrementades. D'aquesta forma, si abans de la seva aparició, aquest tipus d'esdeveniment s'iniciava a partir de petits grups vinculats als estudis, el veïnat o la feina, amb la popularització de les xarxes la *territorialitat de les relacions socials* prèvies desapareix. Ja no és necessari anar cap a o fer un botellot amb els teus amics i amigues o contactes més propers, ara les interconnexions via internet fan possible que les multituds congregades siguin enormes i entre persones desconegudes. La democratització en l'accés al telèfon mòbil i la seva presència quotidiana entre els i les més joves ha fet que una convocatòria de botellot pugui tenir un èxit sense precedents, tal com va passar a Barcelona i altres ciutats de l'Estat després de l'estiu del 2021 i de forma immediatament anterior al començament del període lectiu.

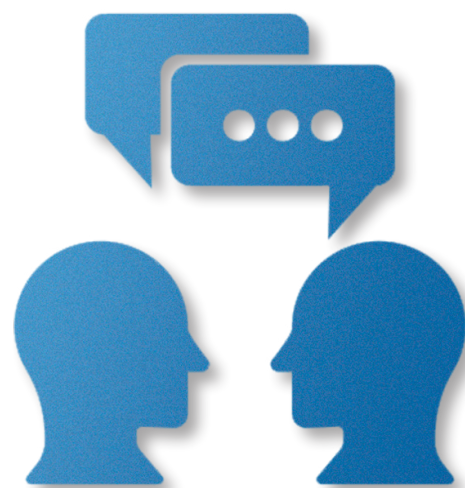
3.2 Entre el fenomen social i la conducta de risc

El botellot ha estat objecte d'anàlisi de les ciències socials almenys durant les darreres dues dècades i a partir de dos enfocaments significativament diferenciats⁸: com a **fenomen social i cultural** (Vega, 2002; Baigorri et al., 2003; Gómez, 2003; Nogués et al., 2004; Baigorri i Fernández, 2004; Silió, 2006; Díaz et al., 2009; López et al., 2010), i com a **pràctica de risc** vinculada al consum d'alcohol entre joves i adolescents (López de Castro, 2005; Medranda i Benítez, 2006; Gil, 2008; Gómez-Fraguela et al., 2008; Carmona et al., 2009; Giménez et al., 2010). En un primer moment, els estudis van ser majoritàriament qualitius i es preocuparen d'entendre les claus de la pràctica del botellot, és a dir, com s'organitzen els i les joves, quin tipus de relacions estableixen, quin és el rol de l'alcohol, quina ocupació fan del carrer, quines problemàtiques susciten, etc. Eren treballs que tractaven principalment d'entendre el botellot com a fenomen socioantropològic, apropant-se al punt de vista dels i les joves. A finals de la primera dècada del 2000, a remolc de les primeres polítiques implementades, els estudis esdevenen cada cop més quantitius. L'avaluació de programes, els informes de seguiment o els diagnòstics de situació agafen protagonisme, i amb ells, els mètodes estadístics (enquestes, principalment) esdevenen una eina bàsica d'aproximació al fenomen. Aquests treballs, a més, redirigeixen la seva mirada cap al problema dels consums (edats d'inici, quantitats consumides, regularitat dels consums, etc.) i el paper que hi tenen les famílies, el sistema educatiu, l'Administració pública i el sistema judicial en la configuració del fenomen i les seves possibles solucions. Els darrers treballs publicats durant la primera meitat de la dècada del 2010, són ja molt escassos però d'alguna manera intenten recuperar els traços dels primers enfocaments i tornen a posar en el centre la dimensió sociològica i antropològica del fenomen (Fabre i Egea, 2013; 2014; Gómez, 2015).

⁸ Tot i la seva perspectiva eminentment etnogràfica, aquest estudi incorpora una àmplia mirada científicosocial que inclou elements propis de la sociologia, la història, la psicologia o la ciència política. No s'inclou, per tant, el coneixement que es pot haver generat des d'altres disciplines, com ara la medicina, l'altra gran interessada pel botellot.

Partint doncs d'aquesta primera i darrera perspectiva socioantropològica, podríem afirmar que els botellots són, principalment, **espais de sociabilitat**. En aquests espais de sociabilitat, doncs, s'hi observa un clar predomini d'aquelles relacions socials que potencien la cohesió de grup. Això és tant així que la majoria dels i les participants, sobretot quan són més joves, renuncien a quotes de la seva independència en benefici de la pertinença grupal. Els gustos personals, per exemple, queden en un segon pla en benefici de la negociació col·lectiva o de grup (on anar, què fer, com organitzar la nit...) (Sánchez Hernández, 2007). Aquesta tendència cap allò social en detriment d'allò individual dona compte de la importància que té el botellot com a marc de sociabilitat. **Estar junts**, en societat, esdevé una de les seves fites, i això és així justament com a resposta a un món adult que sembla negar-los la seva participació plena i amb igualtat. A mesura que els i les adolescents o joves transiten cap al *món adult*, la tendència a la grupalitat ja no és tan explícita; molts d'aquests comencen a emprar el seu temps en activitats i pràctiques més afins als seus gustos personals (esports, concerts, viatges, etc.) i a reubicar, en la seva escala de preferències, la particular cohesió de grup que atorga el botellot. Això no vol dir que el botellot i altres pràctiques d'oci *alternatives* puguin conviure perfectament malgrat que siguin concebudes com a dues esferes clarament diferenciades. Si haguéssim de forçar una definició més profana, podríem dir que el botellot no seria més que una reunió d'amics on es comparteixen begudes, música i converses. Així expressat, es col·loca també en primer terme el consum d'alcohol com a element definitori. Si la sociabilitat s'erigeix com l'element clau de la naturalesa del botellot, el consum d'alcohol és l'instrument central de la comunió grupal; actua com a **lubricant social**. En aquest sentit, algunes investigacions han analitzat com l'intercanvi ritual de begudes, gots i gel, entre els diferents grups, són, precisament, fórmules d'intercanvi que fomenten i faciliten la **comunicació** entre els diversos grups de joves (Nogués Pedregal et al., 2004). Aquesta activitat de lleure, per tant, és considerada per una gran part del jovent com a socialment necessària, ja que substitueix o dona continuïtat a rituals comunitaris significatius (Dolz i Martín, 2010).

Però el botellot té moltes altres dimensions. Com a pràctica social i cultural, també mostra fins a quin punt els i les joves són capaços d'inventar **alternatives a l'oferta nocturna** reglamentada de bars i locals d'oci, on moltes vegades el soroll, els preus

o l'aglomeració fa impossible dur a terme les funcions bàsiques de conversa i trobada que estem esmentant. En aquest sentit, el botellot ha de ser entès també com **un acte creatiu** (Baigorri et al., 2003), i aquesta dimensió creativa, com a element de la naturalesa expressiva del fenomen. Davant del conjunt de rols socials subordinats que habitualment ocupa la gent jove a la nostra societat, el temps lliure esdevé un dels principals factors propis d'expressió i adquisició d'experiències de manera independent (Comas Arnau, 1997).

Hi ha especialistes que vinculen el botellot i en general aquest tipus de concentracions, no només amb qüestions d'identitat i pertinença al grup d'iguals, sinó també amb la manca d'espais públics adequats per cobrir la necessitat d'una zona col·lectiva pròpia dins "el seu poble", "el seu barri" o "la seva facultat" (Pallarés i Feixa, 2000). Aquesta idea del marcatge territorial és defensada també per altres autors i autores quan al·ludeixen a elements d'ocupació del territori i la seva gestió, la qual cosa es relaciona de nou amb la necessitat que tenen els i les joves d'establir un *locus* proper i sentit com a propi per marcar els seus límits simbòlicament (Megías i Rodríguez, 2001).

Per Nogués Pedregal, les formes d'oci dels i les joves s'articulen a través de codis de comunicació que generen sentits particulars i distintius de **cultura juvenil**. El temps lúdic, i les formes d'oci associades a aquest, són elements constitutius del que denominem *cultura juvenil* (Nogués Pedregal et al., 2004). El botellot, com a conducta d'oci societatari, reafirmaria ritualment la identitat juvenil mitjançant l'escenificació de la **transgressió festiva** cada cap de setmana. Però aquesta identitat juvenil, lluny de ser només un conjunt més o menys estable d'elements etaris, es constituïria també a partir de la realitat social que emmarca el seu desenvolupament vital i social: l'allargament de la dependència econòmica de la família i la consegüent dificultat d'emancipació, o la desaparició de rituals definits socialment com a manifestacions simbòliques del pas a l'estatus de persona adulta o de la reafirmació dels diversos rols de gènere. Tot plegat fa que aquestes pràctiques de cap de setmana s'hagin d'analitzar també com a formes rituals d'expressió del que és "ser jove avui" (*ibídem*, 2004).

Per la seva banda, Sánchez Hernández (2007) enumera un seguit de dimensions que ajuden i molt a definir l'objecte d'estudi i situar el seu marc d'anàlisi. Tot i que comparteix aproximació amb altres autores i autors, és un punt de partida certamen sistemàtic i útil. Són les següents:

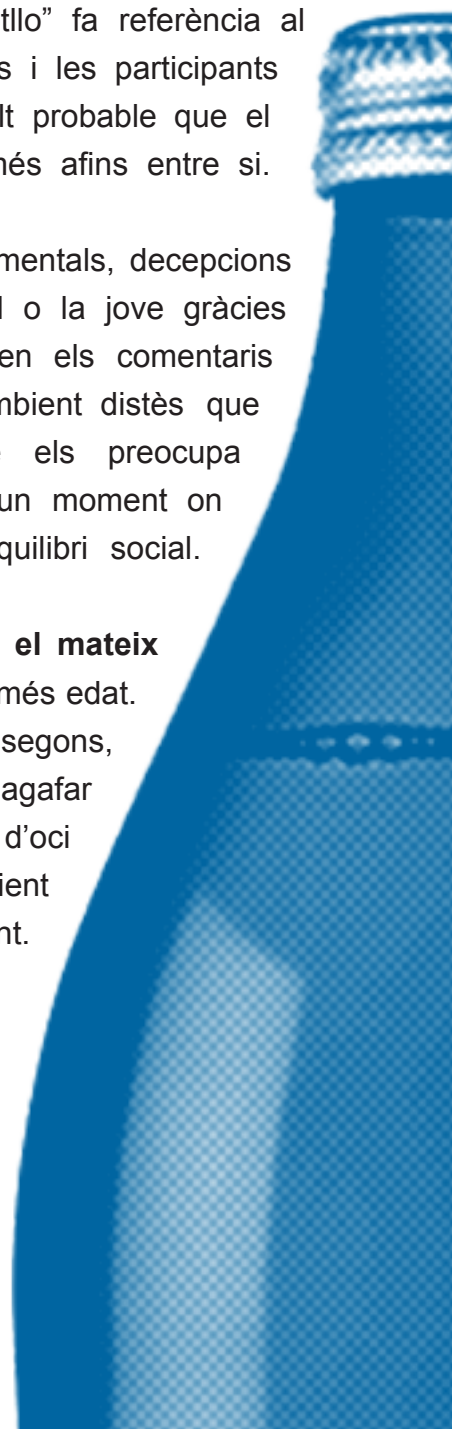
- El botellot ha de ser entès com una **experiència integradora** que fomenta la cohesió de grup i aporta a l'individu un sentit de pertinença. L'ajuda a pensar-se en relació amb la resta, l'involucra en el col·lectiu. És en el context del grup d'iguals on aboquen les seves preocupacions i on experimenten també una vivència alliberadora.
- La desinhibició propiciada per l'alcohol facilita donar sortida a determinades

parts d'un mateix o mateixa que en temps de normalitat es tendeixen a restringir. En tant que l'alcohol és percebut com a facilitador de relacions socials que afavoreixen la **connexió del grup**, els i les joves estan escassament motivats per substituir-lo per altres activitats menys integradores.

- És un **àmbit de celebració**. Els motius que duen al botellot són múltiples i heterogenis. Pot ser un aniversari, la fi dels exàmens, acabar la selectivitat, la fi de les mesures per la pandèmia, etc. En el botellot es poden reunir la gent que tenen en comú un motiu, una data, i potser fora d'aquell dia ja no es troben més com a grup. Aquella nit tothom pertany al mateix grup i comparteixen la mateixa *efervescència col·lectiva*. Deixaran suspesa la seva pertinença a altres grups per integrar-se a l'ambient general de *bon rotllo*. Aquest "bon rotllo" fa referència al sentiment d'empatia que s'espera que sorgeixi entre els i les participants al botellot; si no sorgeix al llarg de la nit, és molt probable que el grup s'acabi desfent, i es creïn grups més petits i més afins entre si.

- En situacions d'estrès –exàmens, fracassos sentimentals, decepcions personals–, ajuda a **relaxar la tensió** que suporta el o la jove gràcies a l'exceptualitat del moment. En el botellot prevalen els comentaris lleugers, les rialles, els acudits, etc. Es pretén un ambient distès que permeti queixar-se, lamentar-se o parlar del que els preocupa sense que per això es rebi una censura social. És un moment on aquesta comunitat particular cerca tornar al seu equilibri social.

- A nivell de consum, la pràctica del botellot **no té el mateix significat** per als i les adolescents que per al jovent de més edat. Per als primers, el botellot sol ser *la festa* en si; per als segons, el botellot representa una activitat social per fer temps i agafar "el punt" de forma econòmica abans que els locals d'oci nocturn (bars, pubs, discoteques) comencin a tenir ambient i els preus de les consumicions pugin exponencialment.

3.3 El problema social. conflicte quantitatiu i conflicte qualitatiu

Quan els i les joves es reuneixen al carrer per beure i relacionar-se, es posa de manifest una pràctica cultural que té diverses formes d'expressió segons la geografia o el context particular on es dona. Exemples d'aquesta diversitat son el *botelleo* llevantí, la *botellona* andalusa, el *katxi* basc. El botellot, per tant, no està determinat (tot i que pot estar condicionat en els seus temps i espais) per variables climatològiques. En províncies de clima extrem com Vitòria o Sòria hi ha botellot, igual que passa en localitats de l'Espanya humida (López et al., 2003). **El botellot no és, tampoc, un fet conflictiu aïllat.** El context en què s'origina, la nit, l'oci nocturn, és en si mateix problemàtic en molts llocs, i el botellot no és més que un exponent més. D'alguna manera constitueix un grau més a l'escalada del conflicte.

A nivell general, podem establir dues dimensions principals del botellot com a problema social: el quantitatiu i el qualitatiu. El primer es relaciona amb els veïns i veïnes que pateixen els sorolls i les escombraries que genera (un cas particular d'això és quan el botellot deriva en aldarulls públics), i el segon, amb la preocupació de les persones adultes per les elevades taxes de consum d'alcohol i de drogues il·legals entre els i les joves (Baigorri et al., 2003).

La primera derivació del problema és d'ordre públic i és el que genera la major part de les protestes ciutadanes. El botellot pot generar molèsties en funció de la quantitat de persones que convoca, de la quantitat de soroll que produeix, de la quantitat de deixalles que origina, de la quantitat de dies que passa a la setmana, de la quantitat de veïnes i veïns afectats i de la quantitat d'alcohol que es consumeix. L'augment de les magnituds en qualsevol de les variables esmentades incrementa substancialment el nivell de conflicte (López et al., 2003).

L'ocupació de manera permanent i habitual per beure durant la nit a l'anomenat *espai públic* és el punt de partida dels problemes associats a aquest tipus d'oci.⁹ I tot i que el botellot no es diferencia, en els seus principis bàsics, de prendre canyes o copes en un bar o, fins i tot, del consum tranquil d'alcohol en una terrassa estiuenca, sí que és cert que, a diferència del que passa al carrer, encara és possible exercir algun tipus de control sobre els locals per les molèsties que produeixen en matèria de sorolls i brutícia.

El segon conflicte pertany a l'esfera de la salut i s'ha posat de manifest arran de la rellevància del primer. En aquest punt, el conflicte no és donat tant per la quantitat de gent que fa botellot com per l'edat dels i les participants i les **pautes d'ingesta d'alcohol**. Que no hi ha festa sense alcohol és un aprenentatge bàsic durant el procés de socialització primària. De fet, quan són preguntats, els i les joves insisteixen que ells no han inventat el costum de beure col·lectivament alcohol en espais públics, sinó que ho han après a les seves pròpies famílies i en tota la gamma de celebracions instituïdes al quotidià col·lectiu (Amezcueta et al., 2011). El consum massiu d'alcohol a Espanya gaudeix d'una àmplia acceptació social, situació que contribueix a la seva extensió i a la infravaloració dels riscos que comporta (Dolz i Martín, 2010; Vega, 2002; Salvador Ferrer, 2009; Espejo et al., 2012).

La majoria d'estudis corroboren el risc diferencial dels i les més adolescents; l'accessibilitat a l'alcohol i altres drogues és molt més elevada de la que es produeix en altres contextos de lleure o en edats superiors. A diferència dels bars, en el botellot els controls mínims d'accés a les begudes alcohòliques desapareixen i s'incrementa la probabilitat que les i els menors hi accedeixin (Cortes, Espejo i Giménez, 2008; López et al., 2003). La desaparició de controls també influeix en l'increment del risc de consum d'altres drogues o la realització de conductes considerades com "antisocials" (Gómez-Fraguela i Cutrín, 2014).

El **factor etari** és una variable que se sol tenir en compte a l'hora d'avaluar o preveure el risc associat a determinats comportaments. En ambdós tipus de conflicte, els grups més joves solen ser també els més nombrosos. Temporalment, el seu botellot dura menys, malgrat que el consum pot acabar sent més alt. A diferència del que passa amb els i les participants més grans, per als i les adolescents la festa sol començar i acabar amb el botellot. A una determinada hora, molts d'ells i elles tornen a casa, ja sigui per la impossibilitat d'accedir a bars o discoteques (menors d'edat) o pel control horari familiar. Quan els i les adolescents que participen en els botellots disposen de menys temps per estar en aquests contextos, s'afavoreix l'aparició de patrons de consum d'alcohol perillosos, com poden ser els comes etílics, donat que, tot i que sigui indirectament, se'ls empeny a consumir grans quantitats d'alcohol en períodes de temps molt reduïts (Gómez-Fraguela i Cutrín, 2014).

⁹ Encara que és habitual definir el botellot per la seva ocupació de l'espai públic, les denúncies de veïns i veïnes a la policia mostren com molts botellots tenen lloc en espais privats. Aquesta variant del fenomen té un clar component de classe i és freqüent en habitatges privats, pisos d'estudiants i més àmpliament en ciutats universitàries. D'alguna manera s'entronca amb els antics guateques, encara que amb les pautes de consum i comportament de la joventut actual. El fet que sigui públic o privat no elimina o minimitza la problemàtica associada, encara que permet exercir un relatiu control sobre on passa.

Un altre dels arguments més habituals a l'hora d'explicar el perquè dels botellots és **el preu inassumible de les begudes** als locals d'oci nocturn. Segons aquesta perspectiva, el botellot no seria més que un problema d'arrel econòmica que se solucionaria amb mesures destinades a corregir el desfasament entre l'oferta i la capacitat adquisitiva de la demanda; si baixen els preus a les discoteques, els botellots minvaran. Nogués Pedregal et al. (2004) posen en dubte la validesa d'aquest argument a partir del seu estudi sobre l'oci juvenil a la província d'Alacant. Pels autors, resulta poc rellevant l'argument del baix de preu de l'alcohol per entendre la complexitat del botellot. Abordar el botellot com una forma més econòmica de consumir begudes alcohòliques, simplifica el fenomen i el redueix a la seva manifestació. En la distribució per sexes i la distribució per edat de la mostra analitzada en aquest estudi, no es mostren diferències rellevants entre les diferents categories, cosa que reforçaria la **naturalesa no econòmica** del fenomen, ja que, si fos així, la distribució per edats donaria algunes diferències (Nogués Pedregal et al., 2004). Pels autors, els i les joves estan manifestant que la realitat del botellot no és només una estratègia de resistència davant d'una política abusiva de preus al consum, ni una manera barata de satisfer la necessitat d'alcohol en una joventut sense valors; el botellot, com ja s'ha avançat anteriorment, és principalment una **pràctica cultural** a través de la qual els i les joves es mostren com a grup d'edat, s'identifiquen com a tals, adquireixen i reforcen el seu estatus, i manifesten les seves formes peculiars de socialitzar-se (Nogués Pedregal et al., 2004). Això, evidentment, no vol dir que el preu de les begudes no sigui important, fins i tot determinant. Només que la seva complexitat és molt més gran.

Existeix també un punt de vista psicologista en l'abordatge del botellot que cal esmentar. Segons autores com Dolz i Martín (2010), el botellot és un símptoma dels desajustos que es donen a la persona entre l'**ontogènesi i la sociogènesi**, és a dir, entre la maduresa biològica i la maduresa social. Per aquestes, actualment les i els joves es desenvolupen biològicament i es relacionen a edats més primerenques que tradicionalment, i s'anticipen a l'adolescència certs processos i conductes que abans es vivien a partir de la majoria d'edat. La conseqüència

d'aquest avançament del procés d'ontogènesi es reflecteix, per exemple, en com la immersió en el món de les relacions dels i les joves actuals té lloc en altres coordenades, se cerquen amb més precocitat les vivències gratificants i s'amplien els escenaris on aquestes es desenvolupen (Dolz i Martín, 2010). Per donar compte d'aquests desajustos, Dolz i Martín proposen un esquema que vincula les situacions que s'avancen amb les que es dilaten en el temps:

S'avança...	S'endarrereix...
El desig de viure independentment.	L'emancipació de la llar familiar.
La iniciació sexual.	La convivència en parella/altres.
L'autonomia per decidir on, com i amb qui ocupar el temps lliure.	La independència emocional respecte del grup d'iguals.
El temps lliure fora de la llar.	La disposició d'un espai propi, íntim i segur.
Els comportaments de risc (alcohol, drogues, tabaquisme, accidents...).	La confiança en si mateixos/eixes i la capacitat d'autonomia.
La percepció del fracàs escolar.	La finalització de l'educació reglada.
L'exposició a models i valors autoritaris (masclisme, racisme, classisme, extrema dreta...).	La identificació amb valors democràtics, igualitaris i solidaris.
L'autonomia per decidir en què gastar els diners de què disposen.	La capacitat econòmica plena. Substituir els models d'oci i consum adolescent per d'altres de persones adultes.

Taula 1. Desajustos entre l'ontogènesi i la sociogènesi. Font: INJUVE.

Aquesta visió psicologista és emprada, encara que posant el focus en qüestions socials, per Richard Sennet (1975) en el seu clàssic *Vida urbana i identitat personal*. En aquesta obra, Sennet explica la rebel·lia de la joventut basant-se en el decalatge entre la maduresa biològica i la maduresa econòmica. La total capacitat física i intel·lectual dels i les joves es

troba limitada per les poques possibilitats d'independència i autonomia econòmica, fet que els porta a mostrar actituds reticents al món de l'adulthood i manifestar la seva rebel·lia.

Tot i que pugui haver-hi diferències de perspectiva significatives amb les anàlisis socioantropològiques, les aproximacions des de la psicologia social són rellevants i aporten una sèrie d'elements importants en la comprensió del botellot. Per exemple, la relació que alguns autors i autores estableixen entre el consum crític d'alcohol entre joves i la insatisfacció creixent que els reporta l'estudi i/o la feina. Aquesta actitud, que se sol atribuir a l'anomenada *generació nini*, tindria en l'oci nocturn un espai clau per canalitzar els seus conflictes.

Finalment, podem assenyalar una darrera perspectiva en l'abordatge dels botellots i la seva dimensió conflictiva, aquella que considera aquesta pràctica d'oci com una **expressió més de cultura popular**. Aquesta és una mirada profundament antipsicologista que defensa que tots els fenòmens són socials i que, per tant, tenen una explicació social. Per Delgado (2019), els botellots no entren en els marcs mentals de les classes governants perquè són cultura popular, entesa aquesta no com a folklore o patrimoni immaterial sinó com la capacitat que tenen les classes populars –classes subalternes– de generar formes de fer específicament seves. La cultura popular marca la capacitat creativa del poble fora de l'esfera de poder, cosa que provoca, en primera instància, que aquest no sàpiga com gestionar aquest tipus d'expressions. L'exemple que fa servir, i que més endavant veurem a la part etnogràfica, és el de les festes majors com a espai de botellot en un sentit ampli. Per Delgado, aquest tipus de festes impliquen una apropiació del carrer per gent que "fa coses que normalment no faria". Funcionaria així el principi de transgressió festiva com a mecanisme d'expressió popular.

3.4. Informes i estudis realitzats en el context actual (2020-2021)

A data d'avui no s'ha pogut trobar cap d'informe, estudi, pla o diagnòstic dut a terme per professionals del tercer sector, administracions, institucions o organismes de diferent naturalesa que documentin i/o analitzin el fenomen del botellot durant els anys 2020 i 2021, tant a Barcelona com en altres municipis espanyols amb característiques similars. Davant d'aquesta situació, hem recuperat els únics dos informes publicats durant aquestes dates, tot i que l'anàlisi correspongui a la situació de l'any 2019 (i les tendències amb anys anteriors). El seu contingut ens permet obtenir una actualització de moltes de les situacions i comportaments que es documenten en els treballs que s'han presentat en el punt anterior (punt 2.2).

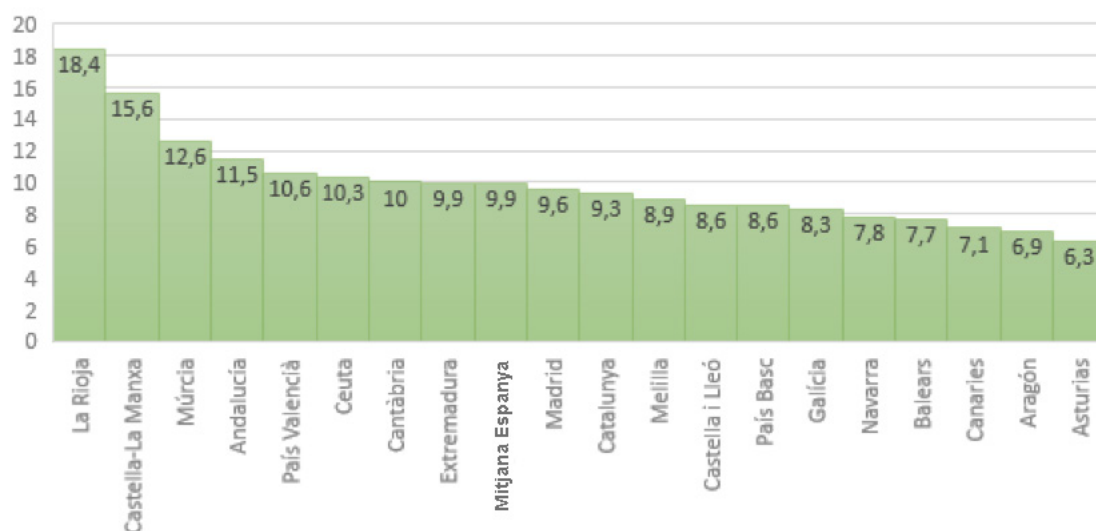
El primer és l'*Informe 2021. Alcohol, tabaco y drogas ilegales en España*, realitzat per l'Observatorio Español de las Drogas y las Adicciones (OEDA) i la Delegación del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas. Es tracta d'un treball anual que recopila informació sobre aspectes del consum i la demanda de drogues, així com del control de l'oferta. A l'informe del 2020, s'hi inclouen els resultats detallats de l'Enquesta sobre alcohol i drogues a Espanya (EDADES) a la seva edició 2019-2020, juntament amb l'anàlisi dels indicadors d'admissions a tractaments, urgències i mortalitat relacionada amb les drogues, a més de les seves tendències fins al 2019. Inclou també informació sobre altres problemes relacionats, com ara les infeccions en persones consumidores, els consums problemàtics, les noves substàncies psicoactives, l'oferta de drogues i les mesures de control. D'aquest mateix informe s'extreu la informació que s'inclou a l'*Informe dels resultats per a Catalunya. Enquesta domiciliària sobre alcohol i drogues a Espanya (2019)*, editat a l'abril del 2021 per l'Agència de Salut Pública de Catalunya i la Subdirecció General de Drogodependències de la Generalitat de Catalunya.

En l'àmbit espanyol, el consum intensiu, les borratxeres i *binge drinking* continua tenint prevalences elevades. Gairebé la meitat del col·lectiu estudiantil de secundària s'han emborratxat en el darrer any (46,5% noies i 42,3% nois). El 51,3% dels i les joves de 14 a 18 anys afirma haver realitzat també botellot en el darrer any, si bé aquesta pràctica augmenta amb l'edat (el 28,4% dels de 14 anys, i el 64,1% dels de 18 anys han fet botellot). Segons els resultats de les enquestes, els i les menors d'edat obtenen alcohol amb molta facilitat, principalment a supermercats (54,0%) i bars/pubs (54,0%). A més, com molt altres estudis previs han posat en relleu, és la substància psicoactiva percebuda com a menys perillosa entre els i les estudiants. Les persones que han fet botellot en el darrer any perceben menys el risc associat al consum d'alcohol que les que no l'han fet: la proporció d'aquelles que reconeixen els problemes que comporta consumir 5 o 6 canyes en el cap de setmana se situa en el 36,4% entre les que han fet botellot, i s'eleva 15,4 punts entre aquelles que no han fet botellot (51,8%). Es dona una situació molt similar respecte de la percepció

de risc associat al consum diari d'alcohol i la prevalença de policonsum de substàncies psicoactives; aquelles persones que habitualment fan botellot tenen una percepció més baixa dels riscos que comporta el consum diari d'alcohol i el policonsum de substàncies.

Les comunitats autònomes que compten amb les prevalences més grans per al botellot en els últims dotze mesos són La Rioja, Castella - La Manxa i Múrcia, i es registren les xifres més baixes a Astúries i Aragó, amb percentatges per sota del 7%.

Prevalença de *botellón* en els darrers 12 mesos entre la població de 15-64 anys per comunitat autònoma (%), 2019/2020.

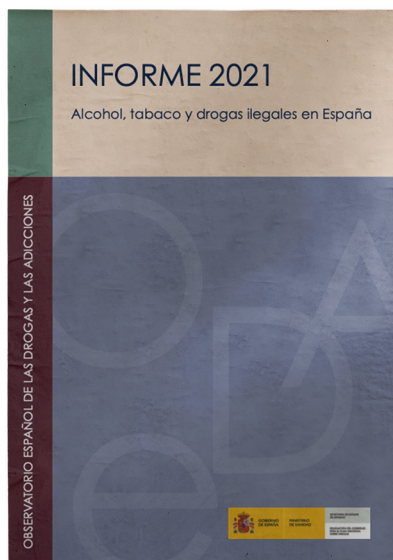
Taula 2. Font: Informe 2021. Alcohol, tabaco y drogas ilegales en España, Observatorio Español de las Drogas y las Adicciones (OEDA) i Delegación del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas.

Les prevalences obtingudes en els diferents grups d'edat marca de manera clara que el botellot és una pràctica habitual entre joves i adolescents. En joves entre 15 a 24 anys la prevalença de botellot és del 42,0% davant del 0,6% registrat entre les persones de 55 a 64 anys. Respecte del sexe, en tots els grups d'edat la prevalença de botellot és superior en els homes que en les dones, i s'obté la diferència més gran en el grup d'edat de 15 a 24 anys (46,5% entre els homes i 37,2% entre les dones). En el grup de 15 a 18 anys, una mica més d'una tercera part (36,1%) reconeix haver realitzat aquesta pràctica el darrer any. En els nois aquest percentatge s'eleva a 38,5%, i en les noies baixa al 33,5%.

En l'àmbit català, trobem que un 9,3% de la població entre 15 a 64 anys va fer botellot durant els darrers dotze mesos previs a l'enquesta. Les prevalences més elevades es van trobar entre els homes (10,7% d'homes i 7,8% de dones) i, molt especialment, entre la població jove de 15 a 29 anys (30,1% entre els 15 i 29 anys, i 2,2% entre els 30 i els 64 anys). Els homes de 15 a 29 anys van presentar la prevalença més alta de botellot durant l'últim any (33,8%). La

prevalença de botellot en els últims dotze mesos va ser la segona més alta del període 2013-2019, i presenta un augment de 3,9 punts percentuals respecte de l'any 2017.

Pel que fa a la visibilitat de situacions relacionades amb el consum de drogues (població que es troba freqüentment amb situacions al lloc on viu), l'enquesta esmenta que un 48,9% de la població de 15 a 64 anys s'ha trobat freqüentment o molt freqüentment amb botellots allà on viu, un 12,4% superior a la dada de l'any 2017, però lleugerament per sota del 50,1% que afirma haver-se trobat amb persones borratxes o el 65,8% que ho ha fet amb persones fumant porros.

El segon informe públic disponible és l'*Informe Juventud en España 2020*, elaborat per un equip d'investigació de la Dirección General del INJUVE i l'Observatorio de la Juventud en España. En aquest informe es destaquen una sèrie d'elements al voltant del botellot. D'una banda, es reafirma que el botellot constitueix una activitat més masculina (41,9%) que femenina (36,4%). L'edat és un altre element molt important en aquesta pràctica, que reflecteix una caiguda importantíssima a partir dels 25 anys (del 45 al 24%). Donat que no es registra un increment paral·lel dels individus que van habitualment als bars, no es dona un simple efecte de substitució atribuïble a la major disponibilitat de recursos i autonomia. En canvi, resulta probable que el consum d'alcohol com a forma prevalent de socialització perdi força a partir dels 25 anys, en benefici d'altres formes de lleure, socials o no. Finalment, pel que fa a les activitats habituals de voluntariat, les dones participen més que els homes (6 punts més) i es produeix un increment en la implicació a partir dels 20 anys, quan estan més desenvolupats cívicament i políticament.

En aquest document es considera també que la joventut espanyola comparteix una base important d'opcions d'oci, però també diferències molt significatives pel que fa al botellot. Per analitzar les causes de la seva prevalença entre homes i dones joves es fa una anàlisi de regressió logística. Com era d'esperar, tant el gènere com l'edat presenten coeficients negatius: són els homes joves els que més practiquen el botellot, davant de les dones i els més grans a la mostra, que resulten menys propensos. Resulta interessant el no-efecte dels estudis de la mare, cosa que significa que l'entorn social de la llar no és un determinant definitiu, i que no altera ni atenua la propensió a participar en aquesta pràctica. També es troba que en si mateix (no és l'única fórmula de consum d'alcohol) és una modalitat més aviat pròpia d'individus amb nivells educatius mitjans i alts. Això apunta que el botellot és una pràctica transversal per a tots els homes joves fins als 25 anys, probablement perquè es tracta de l'única fórmula de consum d'alcohol al seu abast, atès que el practiquen, alhora, joves de totes les extraccions socioeconòmiques i de tots els nivells educatius. En aquest últim sentit, i pel que fa a l'ocupació, són les persones aturades i inactives les que declaren amb més freqüència dur a terme aquesta pràctica, la qual cosa revela que són els i les estudiants i les persones en situació d'atur els que tenen més temps per a aquest tipus de lleure o bé que no tenen els recursos per optar per un altre tipus d'activitats. En canvi, la joventut ocupada o de més edat, com que disposen de menys temps lliure i de més ingressos, sembla que opten per fórmules alternatives de lleure i de relació social.

Les conclusions d'aquest estudi, però, relativitzen la importància del botellot entre la joventut. Les dades apunten que els i les joves fan un ús majoritari i transversal de la música i dispositius audiovisuals en el seu lleure; en canvi, recursos com l'esport, els bars o les activitats culturals són menys freqüents, i encara ho és menys el botellot. Es constata que les dones en general fan menys botellot i menys esport que els homes, però més activitats culturals i socials. Pel que fa als trams d'edat, tant el botellot com l'esport són més propis de joves de menor edat, mentre que les discoteques i bars només destaquen pel seu ús a les franges entre 20 i 24 anys. Es constata també que, a diferència de l'esport, on els homes més joves, amb més estudis i pertanyents a entorns acomodats, són més propensos a la seva pràctica, el botellot és una pràctica transversal més pròpia dels homes joves, encara que és més probable quan són estudiants o estan a l'atur.

3.5 El fenomen del botellot durant la fase de control de la pandèmia de la COVID-19¹⁰

Catalunya va viure sota un *toc de queda*, instaurat prèvia autorització judicial, en tot el territori amb l'objectiu de millorar les possibilitats d'acció de la Generalitat en el control de la pandèmia de la COVID-19 fins al 27 de setembre de 2021. Aquest fet va actuar com a data simbòlica per a molta gent en referència al que es podia fer o no al carrer.

Així, el mateix cap de setmana que s'aixecaven les mesures de control, es va celebrar un botellot a Sants, Barcelona. L'esdeveniment, relacionat amb la celebració de les populars festes d'aquest barri, va congrega, segons la premsa, “varios miles de personas en la Plaza de la Espanya Industrial”¹¹ i va acabar amb motos bolcades per terra, escombraries esteses pel diversos punts del barri, diversos ferits lleus i un detingut. Les protestes veïnals van estar centrades en el lamentable estat en què havien quedat els carrers i les places de Sants, amb restes d'ampolles, plàstics i pudor d'orina en molts racons. Els mitjans de comunicació van contribuir a un cert estat d'alarma fent servir titulars com “Máxima alerta ante el descontrol asociado al botellón”¹².

El fenomen, però, no va ser exclusiu de Barcelona, sinó que es va fer present en el conjunt de l'Estat. A Càceres,¹³ per exemple, es va anunciar un dispositiu de seguretat permanent per evitar l'accés al recinte firal i l'aglomeració de joves que hi anaven els caps de setmana a fer botellot, i al municipi de Sant Sebastián de los Reyes¹⁴, l'oposició va reclamar al govern local que investigués els botellots, les càrregues policials i les baralles registrades durant el cap de setmana.

A Barcelona, les notícies sobre la proliferació de botellots van continuar apareixent als mitjans, que es van fer ressò del protagonisme que aquest tipus d'oci estava agafant a la ciutat, qüestió que va portar el Govern a presentar la creació d'una Taula ciutadana per una nit cívica i segura, de la qual la Sindicatura de Greuges de Barcelona forma part, amb l'objectiu d'analitzar les concentracions nocturnes a l'espai públic i proposar solucions per fer front a l'incivisme. Al darrere d'aquesta iniciativa hi ha la idea de “seure a una taula a

10 Per una cronologia detallada del fenomen del botellot, vegeu l'annex dedicat a aquest tema

11 Per a més informació, vegeu: Los botellones desbordan Sants en la última noche de sus fiestas, El Periódico, <https://www.elperiodico.com/es/barcelona/20210829/botellones-desbordan-fiestas-sants-ultima-noche-12024824>

12 Per a més informació, vegeu: Máxima alerta ante el descontrol asociado al botellón, La Vanguardia, <https://www.lavanguardia.com/local/barcelona/20210901/7692192/botellones-barcelona-noche-problematica.html>

13 Per a més informació, vegeu: Licerán: no pudimos frenar el botellón, El Periódico de Extremadura, <https://www.elperiodicoextremadura.com/caceres-local/2021/08/31/liceran-pudimos-frenar-botellon-56707779.html>

14 Per a més informació, vegeu: Altercados, con dos detenidos, tras un macrobotellón en las fiestas de San Sebastián de los Reyes, Telemadrid, <https://www.telemadrid.es/programas/buenos-dias-madrid/Altercados-macrobotellon-San-Sebastian-Reyes-2-2373382644--20210830114747.html>

debatre a tots els agents municipals i ciutadans implicats: serveis municipals, neteja, districtes, Guàrdia Urbana, serveis socials, grups municipals, entitats veïnals, ciutadanes i agents econòmics (comerç, restauració, oci i hostaleria)". La Regidoria de Seguretat va anunciar també la creació d'un dispositiu específic per les Festes de la Mercè¹⁵ i va aprofitar l'ocasió per celebrar l'aixecament del tancament de l'oci nocturn a Catalunya.

Imatge 1. Vinyeta a La Vanguardia (30 setembre 2021).

15 Per a més informació, vegeu: La Guardia Urbana controlará los accesos a los actos de la Mercè, El País, <https://elpais.com/espana/catalunya/2021-09-07/la-guardia-urbana-controlara-los-accesos-a-los-actos-de-la-merce.html>

3.5.1 Els fets de setembre de 2021: la Universitat Autònoma de Barcelona com a prèvia

El 18 de setembre de 2021, a la nit de divendres a dissabte, un gran nombre de joves es van donar cita al campus de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) per celebrar un botellot. L'esdeveniment, que havia estat convocat a través de les xarxes socials¹⁶, va ser recollit l'endemà per diversos mitjans de comunicació¹⁷. Aquests es van centrar principalment en els diferents desperfectes, actes vandàlics, robatoris i, fins i tot, una denúncia de violació a una dona assistent de 18 anys. Les inesperades característiques del botellot van portar els Mossos d'Esquadra a realitzar controls perimetrals al campus amb l'objectiu de gestionar la situació i els Serveis d'Emergències Mèdiques (SEM) a intervenir i atendre una desena de casos de joves que hi havien consumit alcohol en excés o que havien patit ferides ocasionades per petites baralles i topades¹⁸. L'Equip de Govern de la UAB va publicar un comunicat en què xifrava en 8.000 les persones assistents, i va destacar desperfectes que, encara que "no van causar danys importants, sí que van provocar danys menors, com arrencar una tanca"¹⁹. Aquests desperfectes van ser valorats posteriorment en uns 50.000 euros. Els danys al mobiliari es van estendre a les zones d'aparcament i els trens dels Ferrocarrils de la Generalitat (FGC), i els Mossos d'Esquadra van decidir establir un dispositiu l'endemà perquè la situació no tornés a passar.

Un esdeveniment de similars característiques, encara que més gran, es va dur a terme als voltants de la Ciutat Universitària de Madrid aquell mateix dia. Segons dades policials, fins a 25.000 joves es van posar d'acord a celebrar amb un botellot l'inici del curs universitari. La policia local, posada sobre avís, no va poder incidir a causa de la magnitud de la cita. Els voltants de la zona, igual que el que va passar a Barcelona, es trobaven l'endemà plenes d'escombraries i restes de la festa, la Facultat de Dret va patir diversos actes vandàlics i el SAMUR - Protecció Civil va arribar a atendre fins a 11 joves per problemes d'excés d'ingesta etílica²⁰.

16 Per a més informació, vegeu: Así se agitó el macrobotellón de la Autónoma, El Periódico, <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20210922/lio-macrobotellon-autonoma-12101526>

17 Per a més informació, vegeu: Agresiones, destrozos, suciedad y miedo en el macrobotellón de la UAB, La Vanguardia, <https://www.lavanguardia.com/local/barcelona/20210918/7730565/uab-macrobotellon-violacion-agresion-noche.html>; Un macrobotellón en la Universidad Autónoma de Barcelona colapsa los accesos y el tren, Público, <https://www.publico.es/sociedad/macrobotellon-universidad-autonoma-barcelona-colapsa-accesos-tren.html>; Denuncian robos en la Vila de la UAB durante el macrobotellón, elnacional.cat, https://www.elnacional.cat/es/sociedad/denuncian-robos-vila-uab-macrobotellon_647006_102.html

18 Tal com ens va assenyalar un ex estudiant de la UAB, "Tingues en compte que aquesta era una festa que, abans de la Covid, se celebrava cada any amb el vistiplau de la UAB i que, de cop, van decidir que no s'havia de fer (de nou, abans de la Covid). Així que crec que porta autoorganitzant-se des de fa temps". Per a més informació, vegeu: <https://twitter.com/AranRomeroMore1/status/1468249434538532866>

19 Per a més informació, vegeu: Los Mossos blindan los accesos a la UAB para impedir otro botellón, El Periódico, <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20210919/mossos-blindan-accesos-uab-impedir-12092823>

20 Per a més informació, vegeu: Un macrobotellón de 25.000 personas en Madrid para celebrar el inicio del curso, El País, <https://elpais.com/espana/madrid/2021-09-18/un-macrobotellon-de-25000-personas-en-la-ciudad-universitaria-de-madrid-para-celebrar-el-inicio-de-curso.html>; Unos 25.000 jóvenes, de botellón en la Universidad Complutense, El Comercio, <https://www.elcomercio.es/sociedad/sucesos/25000-jovenes-botellon-20210918235537-ntrc.html>

En tots dos casos, el focus d'atenció dels mitjans de comunicació va ser posat en els danys i els desperfectes ocasionats, així com en l'escassa preocupació que els joves semblaven mostrar pels possibles contagis de la COVID-19 en no respectar-se la distància de seguretat, l'ús de mascaretes o altres mesures preventives. Excepte algunes referències a "reflexions profundes"²¹ i propostes de mesures futures de coordinació entre els diferents cossos de policia i les empreses que duen a terme la vigilància privada d'aquestes instal·lacions, el debat públic no va anar a més. Tot canviaria, però, una setmana després.

21 Per a més informació, vegeu: La UAB cifra en 50.000 euros los desperfectos por el botellón, Europa Press, <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20210922/lio-macrobotellon-autonoma-12101526>

3.5.2 Les Festes de la Mercè

A la nit de divendres a dissabte, dies 24 i 25 del mes de setembre de 2021, es va convocar una nova trobada, aquesta vegada molt més gran, amb l'objectiu de celebrar un botellot per les Festes de la Mercè. El lloc triat va ser els voltants de la plaça d'Espanya i l'avinguda Maria Cristina; hi van assistir uns 15.000 joves, segons dades de l'Ajuntament, i 40.000 segons alguns mitjans de comunicació.²² La ciutat, que celebrava unes Festes de la Mercè amb certes limitacions a causa de les mesures de control per frenar l'expansió de la COVID-19, va establir punts de control i limitació d'espais a diferents punts de la ciutat amb l'objectiu manifest d'evitar, entre altres coses, el desenvolupament d'aquest tipus d'esdeveniments. No obstant això, tota mesura va resultar ineficaç i la concentració de joves es va produir finalment.²³ Les imatges publicades l'endemà pels mitjans de comunicació mostraven la zona plena d'escombraries i el resultat dels actes vandàlics comesos: vidres de les finestres de la Fira de Barcelona trencats; cotxes i motos de lloguer destrossats; bicicletes, arbres i contenidors cremats, etc., que juntament amb baralles i una possible agressió sexual, van acabar amb la detenció de 20 persones i l'atenció sanitària de 43 joves, 13 per arma blanca. Si bé no comptem amb informació de primera mà dels fets esdevinguts durant el botellot de la Universitat, sí que s'ha pogut parlar amb testimonis presencials del macrobotellot de la plaça Espanya. Per exemple, un periodista amb àmplia experiència en informació local i en ambients juvenils que va cobrir aquella nit es referia, en primer lloc, a l'heterogeneïtat de les persones assistents al botellot, qüestió que abordarem més endavant.

En segon lloc, i sempre segons el testimoni, hi hauria certs elements dins de la mateixa concentració de gent que actuarien com a detonants d'aquest tipus d'actes "incívics". En aquest cas, i com hauria assenyalat el sociòleg Emile Durkheim (1985), "tot fet social necessita una explicació social". En paraules del periodista:

Moments de sortir de la pandèmia, primeres hores al carrer, primeres aglomeracions... Jo crec que té molt a veure amb l'empobriment urbà i amb l'abandonament [...] Hi ha molta gent que no se sent... [Abans] hi havia una minoria, dos, tres, quatre nois... que la liaven, però fins i tot ells tenien un sentiment de comunitat. Podrien robar o el que sigui, però tenien una creença en el sistema educatiu, en un horitzó de treball..., però aquell sentiment, avui en dia, moltes persones l'estan perdent. Aquests són minories, però tenen molta capacitat de ser sorollosos [...]. Tenen una gran hostilitat a la policia, per exemple, perquè per a ells representen precisament aquesta manca d'atenció per part de l'Estat i, alhora, la repressió [...], els aturen al carrer, els demanen els papers, els molesten...

22 Per a més informació, vegeu: Un botellón de 40.000 personas en la Plaza de España de Barcelona se salda con 43 heridos, Europa Press, <https://www.europapress.es/catalunya/noticia-botellon-40000-personas-plaza-espanya-barcelona-salda-43-heridos-20210925121015.html>

23 Per a més informació, vegeu: Macrobotellón de 15.000 jóvenes en la Plaza de España en la primera noche de las fiestas de Barcelona, El País, <https://elpais.com/espana/catalunya/2021-09-24/macrobotellon-en-la-plaza-de-espanya-en-la-primera-noche-de-las-fiestas-de-barcelona.html>

El periodista en qüestió explica, en les seves paraules, el que el sociòleg ens volia transmetre: que el botellot actua, en aquest cas, com un vehicle simbòlic que permet expressar, mitjançant accions violentes, *incíviques*, aquella situació de desigualtat que els mateixos joves perceben al seu dia a dia. Aquest fet és molt freqüent sobretot en entorns urbans com el de Barcelona, on les manifestacions, concentracions, trobades, etc., de tipus i característiques diferents (polític, social, cultural, etc.) són molt freqüents. Que una concentració de persones derivi en un acte simbòlic de protesta és l'explicació social al fet.²⁴

Quelcom que sí que sembla estar clar és que la presència de joves durant el *macrobotellot* de la plaça d'Espanya, i així ho recalquen les persones entrevistades, va ser un esdeveniment molt heterogeni on, si de cas, el terme "barri" es fa servir com a marca d'identitat (Mansilla, 2017). De nou, el periodista afirma que "la joventut està més unida. És més, gairebé tothom vol ser de barri", de forma que el botellot actua com a espai d'alimentació d'aquest mecanisme: unió i identitat.

A partir de la informació recollida durant les entrevistes, així com per les notícies aparegudes durant aquells dies a diferents mitjans de comunicació, podríem establir diferents perfils d'assistents, provinents dels més diversos entorns socioeconòmics i de tots els nivells educatius.

Sobre el desenvolupament dels fets d'aquella nit i tornant a les declaracions del periodista,

Fins a les 2-3 de la matinada tot estava molt tranquil. A partir de llavors, les Torres Venecianes es van convertir en una frontera a partir de la qual, si les traspassaves, passaves por. Molta gent molt agressiva. La sensació era de descontrol general. A l'alçada de la Comissaria de Mossos d'Esquadra hi havia un punt d'atenció del SEM i allà, a més de

²⁴ Tal com ens recorda l'historiador català Joan Cortada, "qualsevol cosa és suficient per determinar un motí popular quan el poble està disposat a amotinar-se" (1845: 429).

persones embriagades, no parava d'arribar-hi gent. Des de ferits amb arma blanca fins a alguns apallissats, etc. Els Mossos estaven atrinxerats [...]. La cosa s'anava de mare [...]. Algú podia morir, entre la massificació i l'alcohol. La gent no confia en la policia i la policia no confia en la gent.

Però el gran esdeveniment encara havia d'arribar. Tot i les mesures posades en marxa pel consistori barceloní, l'endemà la situació es va veure multiplicada amb un nou botellot, en aquesta ocasió, a les platges de la ciutat. Dos quilòmetres del litoral, principalment al Bogatell, es van omplir de joves, fins a 30.000 segons el mateix Ajuntament, molts, nois i noies d'altres pobles i ciutats de Catalunya, segons els mitjans de comunicació. A això fa referència una altra periodista d'informació local que va cobrir aquella nit,

Es va produir un efecte crida. Malgrat que la gent no vagi al lio, no pretengui liarla..., es produeix un efecte de crida del dia abans. Era un botellot molt estirat, amb dos pisos, amunt en el passeig i en la mateixa sorra. Era més d'un quilòmetre de gent concentrada [...] Va ser un botellot molt heterogeni, de tota l'àrea metropolitana de Barcelona, de col·legis tant públics com privats, concertats, de jesuïtes, d'esplais, de barris..., es van ajuntant, aprofiten per desvirtualitzar-se, ja que queden per Instagram [...] El 99% l'únic que fa és relacionar-se amb d'altres amb begudes alcohòliques a la mà, xerrant.

Tot i la magnitud de la concentració, les veus recollides assenyalen que la nit va ser molt més tranquil·la que l'anterior²⁵ i que els aldarulls produïts van ser deguts a grups concrets de joves.

Tal com va assenyalar abans el periodista, alguns d'aquests aprofitaven les circumstàncies per fer robatoris violents.

Un cop més estaríem davant d'un relat, i una interpretació, que situa joves actuant en el context del botellot, no d'una forma incívica sense explicació aparent, sinó moguts per causes estructurals i materials. No obstant això, aquest joves no serien els mateixos que durien a terme les destrosses assenyalades per la premsa l'endemà –crema de motocicletes, assalts a comerços i restaurants, com l'Escamarlà, i llançament d'ampolles i altres objectes als cossos de policia desplegats–, ja que, com va assenyalar la periodista, "aquests anaven per feina". Ara bé, que no haguessin participat aquests dies en aquest tipus de fets, no vol dir que no ho haguessin fet altres vegades²⁶.

Aquella nit a la platja del Bogatell també hi va haver baralles, conflictes de diversa naturalesa i enfrontaments menors, encara que amb una proporció inferior als de la plaça Espanya.

25 Per a més informació, vegeu: Otro gran macrobotellón reúne a miles de jóvenes en la playa del Bogatell, La Vanguardia, <https://www.lavanguardia.com/local/barcelona/20210926/7747718/macrobotellon-barcelona-bogatell.html>

26 Un participant va explicar que el dia anterior, als voltants de la plaça Espanya, uns nois amb característiques similars van trencar l'aparador d'una botiga de souvenirs, i es van dirigir, tant a la propietària com als mitjans presents, en pla desafiant i cridant "Mira'm, fes-me una foto". Potser, caldria conèixer millor els fets per avançar una interpretació al respecte, però aquesta actitud podria evidenciar la necessitat, per part d'aquest col·lectiu, de cridar l'atenció; el desafiament a les normes com una necessitat de sortir de l'anonimat.

Tal com assenyalava un sanitari a un mitjà de comunicació, “Això és l’habitual d’un dissabte a Barcelona, baralles i intoxicacions d’alcohol. Res a veure amb allò de divendres a la plaça d’Espanya, que veiem ganivetades netes i sang sense parar²⁷”. Tretze persones van ser detingudes i els serveis d’emergències mèdiques, malgrat que van haver d’intervenir, no van denunciar cap cas greu ni ferits per arma blanca. No es va sentir la presència de la policia malgrat que van sorgir de nou certes accions de violència simbòlica contra personal o equipaments públics i privats. Tornant a les declaracions de la periodista,

Els que llencen les ampolles... és com al final de qualsevol mani. El 99% se’n va a casa, però sempre hi ha alguns que la lïan. Un perfil molt jove, de xavals d’institut [...] que mostren així el seu descontentament.

Aquesta relació entre la presència quantiosa de persones al carrer i la generació de disturbis també és destacada per una de les noies entrevistades per aquest informe quan diu,

A una mani no hi ha alcohol i també es lïa. I sol ser al final, quan l’alcohol i l’adrenalina van pujant. Algú explota i fa alguna cosa i fa explotar el del costat que fa explotar el del costat. No sé si hi ha un punt detonant, però mai passarà una cosa així al principi, passarà quan la gent ja porta una estona de subidón i algú peta per algun lloc.

Com a novetat, els mitjans de comunicació van començar a publicar anàlisis més assossegades i àmplies que les de la setmana anterior. Alguns d’aquests inclouen qüestions relatives a l’oci de la joventut, el marc de la pandèmia i la seva influència en aquesta etapa tan important de les seves vides, etc. En alguns casos, inclús, donen entrada a algunes de les veus dels i les joves, cosa que no s’havia tingut en compte fins ara. D’aquesta manera, va ser possible escoltar i llegir de boca d’ells i elles, per primera vegada, pinzellades dels seus punts de vista: “Demà faig 17 anys i estar aquí és un bon regal. No hem pogut sortir i és el que ens agrada²⁸”, “Crec que hi ha una explicació més complexa perquè a la gent se li estigui *anant una mica l’olla*, no només que els joves siguem uns bojos i ja”, “Jo crec que és fruit també de l’acumulació de les ganes sortir barrejat amb el clima de l’alcohol”, “Quan hi ha la policia no hi ha bon rotllo”, “Agressions masclistes, homòfobes sempre hi han estat, siguin més petites, més concentrades”, “Els botellots són de tota la vida²⁹”, “Els joves seguirem sortint de *botellot*” o “Prefereixo una copa freda a un bar però el botellot és més barat³⁰”.

27 Per a més informació, vegeu: Botellón en la playa del Bogatell se salva con heridos, detenidos y actos vandálicos, El Periódico, <https://www.elperiodico.com/es/videos/barcelona/botellon-playa-bogatell-salda- detenidos/12116307.shtml>

28 Per a més informació, vegeu: El macrobotellón toma la playa de Barcelona pese a los controles, El Periódico, <https://www.elperiodico.com/es/barcelona/20210925/botellon-playa-bogatell-mossos-urbana-barcelona-12115207>.

29 Per a més informació, vegeu: Els botellots, n’hi ha més i són més agressius?, Telenotícies, <https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/telenoticias/els-botellots-nhi-ha-mes-i-son-mes-agressius/video/6120783/>

30 Per a més informació, vegeu: Botellots controlats?, TVE, <https://twitter.com/rtenoticias/status/1442822758614945792?s=08z>

Una estudiant universitària, de 21 anys, és una de les joves entrevistades per aquesta recerca. Va assistir al botellot de la plaça Espanya i segons el seu parer,

Un botellot és estar amb un grup de persones al carrer, en un parc o a la vorera, amb ampolles d'alcohol i bevent cubates [...]. L'alcohol és imprescindible, sinó seria una quedada. Tot el meu grup d'amics beuen. Abans de la pandèmia jo ho feia abans d'entrar a la discoteca, però com que ara no hi ha discoteques, tot es concentra en això [...]. El que més m'agrada del botellot és que no haig de pagar per una copa 15 euros [...]. El preu és superimportant [...]. El que menys m'agrada dels botellots és que vingui la policia.

Aquesta visió de la policia com un element confrontatiu, la presència de la qual no és positiva per al desenvolupament sense problemes d'un botellot, també ho destaca una altra de les estudiant, de 17 anys, entrevistades, quan diu,

Quan hi ha tanta tanta gent, com va passar a la plaça Espanya, venia la policia i la policia no feia res, feia quatre voltes i ja està. Realment no fa res la policia. I quan hi ha tanta gent, és fer por, ja està, i arriba un punt en què nosaltres això ja ho sabem. Nosaltres sabem quan vindrà la poli per pillar-nos i quan no. Jo en el que m'he fixat molt, i sobretot després de la pandèmia, és que hem perdut molt la por a la policia.

En definitiva, la interpel·lació als joves obre tota una gamma de factors i explicacions causals, alternatives i propostes, allunyades de les més evidents centrades en la presència policial i la coordinació entre els diferents cossos de policia, almenys en el cas de Barcelona. Encara que tots aquest elements explicatius seran tractats amb més detall més endavant, sí que és possible deixar aquí apuntats certs elements que poden servir com a plantejament inicial i anàlisi del fenomen. Qüestions com les disposicions normatives establertes per controlar l'expansió de la COVID-19, generalment basades en limitacions d'ús de l'espai urbà i trobades socials; absència d'un futur d'oportunitats; el context mateix del botellot, on s'uneixen les ganes de festa a l'ús de l'alcohol; l'excessiva presència policial i les propostes securitàries per fer front al fenomen; un lleure centrat en la trobada nocturna mediada per bars i discoteques amb preus no precisament populars; la tradició de l'ús i la trobada al carrer per beure o l'estigmatització que aquest tipus d'esdeveniments pateix per diferents actors (classe política, empresariat mitjans de comunicació), es troben entre les raons argumentades per part del col·lectiu juvenil que sol acudir a aquest tipus de concentracions.

Així mateix, es vol fer palès que tant els macrobotellots com altres festes multitudinàries que tenen lloc a l'espai públic, encara que siguin de forma organitzada (com les Festes de la Mercè), comparteixen molts aspectes relatius, entre d'altres, a la seguretat o a les conductes de risc per part de joves i adolescents, tal com es va pronunciar la **Sindicatura de Greuges de Barcelona** en la seva **resolució 190F000022**.

Imatge 2. Vinyeta a *El Norte de Castilla* (28 setembre 2021).

3.5.3 Alguns trets diferencials dels botellots de l'estiu del 2021

El botellot és un fenomen amb un ampli arrelament i que, com hem dit, tot apunta que és aquí per quedar-se. Tanmateix, és possible assenyalar certs canvis significatius respecte d'altres moments, tots ells propis de la seva evolució i actualitat. Aquests elements particulars i sensibles de l'estiu del 2021, ens haurien de fer entendre fins a quin punt el botellot no és una pràctica estàtica o aliena a condicionants de diversa naturalesa.

Tot seguit identificarem cinc elements que han influït significativament en els darrers macrobotellots,³¹ i els dividirem en dos blocs segons si els considerem estructurals o circumstancials:

Estructurals	Circumstancials
Aparició i extensió de l'ús de noves tecnologies	Fi de les mesures de control engegades per gestionar i minimitzar els efectes de la COVID-19
Millora de la mobilitat urbana	Efecte amplificador
Integració del turisme en les dinàmiques festives i ocioses de la ciutat	

El primer **element estructural** que marca una certa diferència entre la celebració d'un botellot avui respecte de fa uns anys, es troba en la capacitat que tenen les xarxes socials i internet per crear i mantenir relacions socials i, per tant, facilitar el nombre i la dimensió de les trobades. La democratització de l'accés al telèfon mòbil intel·ligent (Smartphone), aquell amb connexió a internet, i la proliferació d'aplicacions (apps) de tota mena, han incrementat de manera exponencial les possibilitats d'interacció.

Les societats urbanes, entre les característiques de les quals es troba la seva alta heterogeneïtat, són alhora causa i efecte de les noves tecnologies. Causa, perquè la diversificació econòmica, així com les transformacions socioeconòmiques ocasionades

31 Per a una diferenciació entre botellot i macrobotellot, vegeu la secció 7.2.

a causa de les pràctiques del neoliberalisme, determinen noves pautes culturals (Harvey, 1989) que actuen sobre els individus fragmentant gustos, formes de consum, elements de distinció, etc. I són, alhora, efecte, perquè actuen com a potenciadors de tals diferenciacions, impulsant i promovent noves formes de relacionar-se, creant identitats i demanant una ampliació de les noves formes d'interconnexió. Les possibilitats que ofereixen les noves tecnologies per connectar individus amb diferents gustos i sensibilitats, coordinar trobades, dotar de nous sentits els espais urbans, etc., són elements que no existien a finals dels noranta ni a l'inici de la dècada del 2000, quan el fenomen del botellot va emergir.

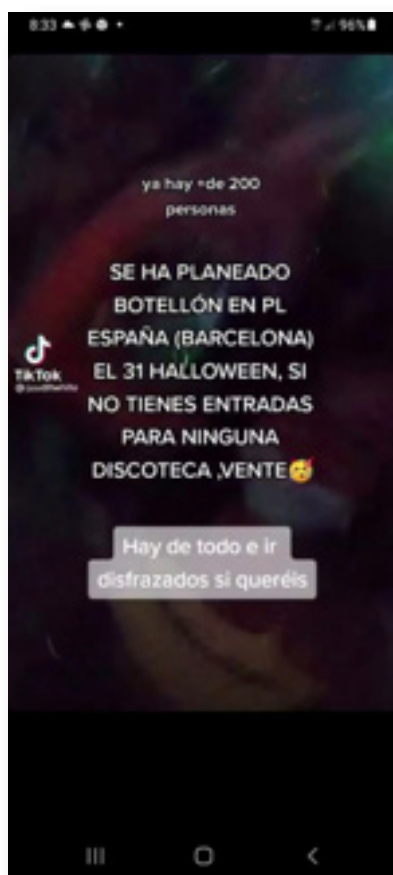
Un altre element que marca les característiques particulars del botellots actuals, és la millora de la mobilitat urbana en general. Ja sigui el transport públic, la millora en les connexions o l'aposta pels espais públics oberts, ha facilitat les trobades de joves d'arreu als carrers i places de les ciutats. Evidentment, la recent aparició d'una gamma de vehicles de mobilitat personal (VMP) barats i accessibles (patinets, bicicletes elèctriques, motocicletes, etc.), no ha fet més que accelerar aquest procés.

El tercer element estructural és la presència i total integració del turisme com a fenomen quotidià. D'ençà de la intensificació del procés de turistificació de ciutats com Barcelona (Mansilla i Milano, 2018), l'oci nocturn ha desenvolupat una sèrie de pautes noves per adaptar-se a les condicions i oportunitats del mercat turístic. D'una banda, la reorganització espacial – centralitat urbana– dels locals d'oci nocturn, l'augment dels preus de les begudes i entrades, els criteris d'accés i, en general, la transformació turística de tot un conjunt de pautes i formes de fer del que podríem anomenar *cultura de la nit*, ha generat una mena d'exclusió i/o rebuig d'una gran part del jovent a participar d'aquests espais o, com a mínim, de considerar-los com a punts de la seva pràctica d'oci nocturn. Davant de la impossibilitat de reunir-se en espais formals (bars, discoteques, etc.) s'ha potenciat un procés d'apropiació dels carrers que ja venia donant-se des de feia dècades, però ara amb una intensitat major. Directament relacionat amb aquest fet, el turisme s'ha sumat a aquest *ambient festiu* dels carrers i fins al punt de considerar-los com a escenaris ineludibles de la seva estada a la ciutat (Horta et al., 2010). Aquesta barreja de factors ha fet que determinats punts de la ciutat, com per exemple la plaça dels Àngels, hagin esdevingut, principalment, punts de botellots de turistes. Finalment, cal destacar també la consolidació i massificació d'un altre element com és el dels espais extrabar, és a dir, el consum al carrer de begudes adquirides als bars. Llocs com el passeig del Born són un clar exemple de fins a quin punt, turistes i residents –per establir dues grans categories– es barregen i estimulen pràctiques vinculades al botellot que fins fa no gaire estaven contingudes. En definitiva, si bé no podem establir una suma zero entre consums a bars/discoteques i carrer, sí que podem observar dinàmiques d'exclusió i inclusió que afecten turistes i residents i que desemboquen en una major presència nocturna als carrers dels dos col·lectius.

Com a **elements circumstancials**, tenim, en primer lloc, la suma de factors que apareixen després de l'aixecament de les mesures adoptades per minimitzar els efectes de la pandèmia de la COVID-19. Com va assenyalar la periodista Clara Blanchar en un article d'*El País*, en els *macrobotellones* de les Festes de la Mercè de Barcelona es va donar una “tempesta perfecta”. La fatiga pandèmica, és a dir, el cansament dels i les joves degut a les mesures restrictives que els han impedit relacionar-se amb normalitat; el tancament de l'oci nocturn –discoteques, pubs, etc.; un pont de tres dies, cas particular de Barcelona i la seva festa local; la primera sortida postpandèmia per a molts nois i noies; els fets de l'Autònoma, l'inici del curs escolar universitari i la fi de l'estiu, i el bon temps que s'estava gaudint a la ciutat aquells dies. **Si ajuntem tots aquests factors i els hi afegim els anteriorment assenyalats a nivell estructural, tindrem una explicació factible i multicausal de les característiques dels botellots durant les darreres setmanes.**

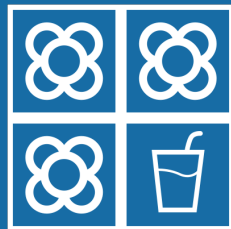
L'altre factor circumstancial, tot i que amb un rerefons estructural, és l'estat de desafecció i renúncia que impera en una gran part del jovent degut a l'empitjorament de les seves expectatives i condicions de futur. Diem que aquest és un factor circumstancial però que també té una sèrie d'elements que el fan qualitativament diferent de fa uns anys, quan van sorgir els botellots, degut al fet que després de la crisi del 2008, la intensificació dels processos de precarietat social ha estat cabdal per trencar les ja de per si escasses garanties

d'ascens social entre els i les joves. Això ha produït també una tempesta perfecta durant la pandèmia de la COVID19, ja que no només ha suposat una nova davallada de les expectatives de futur, sinó també un agreujament de les condicions materials d'existència de col·lectius heterogenis d'adolescents i joves altament vulnerables i desemparats institucionalment.

Imatge 3. Convocatòria de *botellón* a la xarxa social Tik Tok (31 octubre 2021).

4. Marcs jurídics i accions socioeducatives

4.1 Marcs jurídics i normatius

En aquesta secció es farà un recorregut per les principals normatives o lleis que s'han aprovat per fer front al botellot tant abans com durant la COVID-19. Cal dir, però, que degut a la manca de recerques que analitzin l'impacte que aquests marcs jurídics han tingut en cada lloc, resulta extremadament difícil poder assenyalar els canvis que han promogut (si ho han fet) o les pràctiques que han aconseguit temperar o eliminar³²

4.1.1 Lleis per fer front al botellot abans de la COVID-19

L'any 2002 és un any important per a la discussió política i social dels botellots, ja que és quan tenen lloc els debats de la possible aprovació a nivell estatal de la Ley de Prevención del Consumo Indebido de Bebidas Alcohólicas, més coneguda com a *Ley Antibotellón*, que finalment no va ser aprovada. En l'avantprojecte d'aquesta llei s'estableixen una sèrie de mesures preventives dirigides a la reducció del consum de begudes alcohòliques i a l'enduriment de les condicions per a la seva venda, en particular, a menors d'edat. L'avantprojecte de llei també estableix una sèrie de restriccions a la publicitat i altres formes de promoció del consum de begudes alcohòliques, i un règim sancionador amb sancions de caràcter econòmic, suspensió de llicències de venda de begudes alcohòliques o restriccions d'accés a establiments a les persones consumidores sancionades.

Aquest avantprojecte va despertar controvèrsies i en molt casos el recel de grups polítics, sectors econòmics i organismes consultius. És el cas, per exemple, del Consejo Económico y Social, l'òrgan consultiu del Govern espanyol en matèria socioeconòmica i laboral, que va exposar les següents consideracions durant el procés de debat de la llei:

El Consejo Económico y Social comparte la necesidad de potenciar el principio de protección del consumo abusivo, indebido o inmoderado de bebidas alcohólicas en general y, en particular, el consumo de alcohol por parte de menores. Sin embargo, las medidas que se proponen vinculadas a tal objetivo no siempre guardan la necesaria coherencia con el mismo. Llama la atención el desequilibrio de fondo en el planteamiento del Anteproyecto con un predominio del enfoque sancionador por encima de los principios pedagógicos y culturales que deben presidir una Ley de naturaleza preventiva. El CES destaca cómo la ambigüedad en la determinación de conceptos esenciales de la Ley puede generar inseguridad jurídica e ineficacia en su aplicación. Y no deja de preocupar a este organismo, la falta de consideración de las repercusiones que este enfoque puede generar en numerosos sectores productivos y en el conjunto de la sociedad (Alventosa del Río, 2002).

32 Aquesta manca d'anàlisi de les mesures posades en pràctica ha sigut assenyalada, també, per algunes de les persones entrevistades.

La discutida Ley de Prevención del Consumo Indevido de Bebidas Alcohólicas, tot i no ser aprovada finalment, suposa una fita en el tractament judicial dels botellots i marca la pauta a les posteriors regulacions de caràcter autonòmic o local.

Des del 2002, la normativa aprovada més específica i les sentències més destacades³³ han estat:

2002	Llei 5/2002. Ley de Drogodependencias y otros Trastornos Adictivos de la Comunidad de Madrid.
2002	Sentència del Tribunal Superior de Justicia d'Andalusia que ordena a l'Ajuntament de Sevilla aturar les molèsties que causa el botellón al centre de la ciutat.
2002	Decret de la Generalitat de Catalunya amb el qual es prohibeix a qualsevol comerç o local la venda d'alcohol a menors de 18 anys.
2003	Llei 2/2003. Ley de Convivencia y Ocio de Extremadura.
2005	Ayuntamiento de Córdoba. Ley de Botellódromos.
2005	Ajuntament de Barcelona, Ordenança de civisme, capítol VII.
2006	Llei 7/2006. Ley Antibotellón de Andalucía.
2015	Llei Orgànica 4/2015. Ley de Protección de la Seguridad Ciudadana.

La concreció i aplicació d'aquesta regulació s'ha dut a terme mitjançant –encara que no de forma única– el desplegament d'una sèrie de mesures punitives, les qual han esdevingut certament notòries i visibles per a totes aquelles persones que habitualment participen en botellots. Aquestes mesures han comportat, per exemple, un augment de la presència policial als botellots amb l'objectiu d'allunyar-los de les zones residencials o un increment de les sancions a qualsevol consum d'alcohol al carrer fora de llocs habilitats per a aquesta finalitat. Aquestes actuacions han ajudat a refermar el problema com un problema d'ordre públic. L'enfocament punitiu ha estat un comú denominador a la majoria de ciutats tot i tenir aplicacions diverses en funció de cada context: on no estava prohibit el consum d'alcohol a la via pública, la policia normalment s'ha limitat a demanar documentació, fer

33 Per conèixer tot el conjunt de normatives, restriccions i mesures aplicades a nivell estatal i autonòmic, vegeu (annexos, pàgina 18):

https://pnsd.sanidad.gob.es/fr/pnsd/planAccion/plan/productos/pdf/Accion_6_a_Alcohol151030_.pdf

controls d'alcoholèmia, sol·licitar la recollida de deixalles i evitar el soroll; allà on estava prohibida aquesta pràctica, l'acció policial ha aconseguit dispersar-lo o, en el pitjor dels casos, convertir-lo en clandestí. Per alguns investigadors i investigadores, allunyar els botellots de les zones residencials o perseguir-los amb mesures sancionadores han estat solucions insuficients que han reduït els problemes relacionats amb els sorolls o amb la brutícia, però que alhora han ajudat a potenciar les condicions que afavoreixen l'aparició de conductes problemàtiques en el jovent, com ara la clandestinitat dels botellots i, en general, de les pràctiques d'oci perseguides (Gómez-Fraguela i Cutrín, 2014).

4.1.2 Lleis d'urgència per fer front al botellot durant la COVID-19

A finals de juliol del 2020, gairebé un any i mig després de l'inici de la pandèmia de la COVID-19, la consellera de Presidència i portaveu del Govern, Meritxell Budó, anuncia que queden prohibits els botellots a tot Catalunya i que l'incompliment d'aquesta norma serà sancionat amb multes d'entre 3.000 i 15.000 euros (DOGC 8188/2020, de 29 de juliol de 2020). Aquest anunci venia a reforçar, o fer efectiva en alguns casos, l'aplicació de la Llei 20/1985, de prevenció i assistència en matèria de substàncies que poden generar dependència. Aquesta llei, com el seu nom indica, va ser aprovada l'any 1985 i, com s'especifica en el seu article 18, "prohibeix consumir begudes alcohòliques a la via pública i la resta de llocs de concurrència pública, quan ho estableixin les ordenances municipals per raons de seguretat pública, tret dels llocs on sigui degudament autoritzat". La formulació i aprovació de la nova llei es fa d'acord amb l'informe de l'Agència de Salut Pública de Catalunya (amb data 28 de juliol de 2020) on es justifica l'adopció de mesures urgents per fer front al risc de brots de la COVID-19. A partir d'aquest document, es considera procedent establir, per a tot el territori de Catalunya, la prohibició del consum compartit de begudes alcohòliques a la via pública i la resta d'espais oberts al públic, a excepció del consum que es dugui a terme en locals o espais autoritzats per la llicència corresponent. Per tant, les mesures definitives de caràcter normatiu dirigides a controlar el botellot sorgeixen en el marc de la pandèmia.

El cas de Catalunya és només un dels molts que s'adopten durant els estius del 2020 i 2021 a Espanya. Cal dir, però, que algunes comunitats ja havien prohibit els botellots abans de la pandèmia, ja que des de feia anys existia el marc jurídic per fer-ho a nivell local i autonòmic. Així, durant aquests estius *pandèmics*, la resta de comunitats van decidir anar més enllà i limitar tant el consum com la venda d'alcohol per evitar aglomeracions. En el cas català, per exemple, el consum d'alcohol al carrer no estava prohibit de manera generalitzada a tot el territori, sinó que depenia de les ordenances municipals de cada localitat. Segons va dir la consellera Meritxell Budó, la decisió també permet "donar cobertura" als municipis on no hi ha una "prohibició explícita" perquè així puguin tenir "eines per actuar i sancionar"³⁴

A Andalusia es va donar una situació similar i al febrer del 2021 es va prohibir la venda d'alcohol després de les sis de la tarda. A Galícia, des del juliol del 2020, es prohibeix expressament "el consum de begudes alcohòliques a la via pública, parcs i places públiques i en altres llocs de trànsit públic, mitjançant l'activitat coneguda com a *botellot*, pels riscos que presenta per a la salut pública", i a València s'anuncia que la celebració de botellots al carrer passarà a ser considerada una falta greu. Per la seva banda, el Govern de Navarra justifica la prohibició del consum d'alcohol a la via pública, parcs i places públiques pels riscos que presenta per a la salut pública l'aglomeració incontrolada de persones i l'absència o relaxació de les mesures de seguretat i de distanciament personal. I finalment, a la Regió de Múrcia, el Comitè Covid acorda al juliol del 2021 prohibir la venda d'alcohol des de les deu de la nit i fins a les sis del matí amb l'objectiu de frenar els botellots.

Imatge 4. Campanya de prevenció contra els botellots a la Regió de Múrcia (agost 2020).

³⁴ És interessant, però, recordar que durant l'estiu del 2021, el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC) va rebutjar la petició de la Generalitat d'imposar restriccions a la mobilitat nocturna al territori català, és a dir, el conegut toc de queda, per motius sanitaris. Segons aquest tribunal, els botellots no tenien una dimensió sanitària sinó de control de l'ordre públic i, per tant, no es podia utilitzar una mesura tan restrictiva de drets com aquesta.

4.2 Accions socioeducatives de caràcter alternatiu i preventiu

Tot i que certs autors i autores lamenten la manca d'estudis que analitzin rigorosament l'aplicació de mesures per abordar el *problema social* del botellot, existeix un cert consens a l'hora d'admetre que, malgrat l'efecte que han pogut tenir sobre la visibilització del fenomen, aquestes mesures no ha tingut suficient impacte sobre el consum d'alcohol dels i les joves i adolescents (Gómez-Fraguela i Cutrín, 2014) i, en conseqüència, sobre el botellot mateix. Tot i la insistència de diverses veus expertes a remarcar la confluència de factors significatius de caire cultural, social, econòmic i polític en el botellot, hi ha hagut una manca notable d'abordatges decidits a aprofundir en el fenomen considerant-ne tota la complexitat (Baigorri, et al., 2004).

A partir d'això, les accions que tradicionalment s'han dut a terme per contenir o evitar els botellots es poden organitzar en quatre tipus:

- **Programes de lleure nocturn** emmarcats dins de programes de joventut o de prevenció en salut.
- **Campanyes de prevenció** sobre el consum abusiu d'alcohol i drogues.
- **Intervencions socioeducatives** en contextos d'oci nocturn.
- **Recintes o espais regulats** per l'Administració per dur a terme la pràctica del botellot (botellòdroms).

4.2.1 Programes de lleure

Els programes de lleure alternatiu han estat una de les vies més explorades a l'hora d'intentar prevenir riscos derivats del consum problemàtic d'alcohol entre adolescents i joves. Tot i que han tingut formats i continguts diferents segons el lloc o l'organisme responsable, podríem destacar quatre característiques principals d'aquestes ofertes d'oci:

- La durada limitada en el temps. Els programes solen realitzar-se durant dos o tres mesos l'any, llevat d'excepcions. En aquelles ciutats on aquest tipus d'alternatives estan més consolidades, la durada és més llarga i la seva oferta més regular.
- L'oferta alternativa sol estar basada en programes o tallers lúdics, esportius i culturals. Les temàtiques són variades. En alguns casos s'impulsa la participació dels i les joves

en el disseny de propostes.

- La dinamització de les activitats i els espais sempre va a càrrec de personal tècnic adult. Només en algunes excepcions, les propostes d'oci van acompanyades d'un compromís ampli per a l'autogestió.
- Els programes de lleure alternatiu van acompanyats de campanyes de conscienciació, sensibilització i prevenció sobre efectes negatius del consum d'alcohol i altres drogues.

Les primeres activitats a Espanya apareixen a ciutats pioneres com Gijón i Cadis, que, des del 1997 amb "Abierto Hasta el Amanecer", i 1999 amb "Cádiz Alternativo", respectivament, comencen a organitzar activitats culturals, esportives i lúdiques en horari nocturn obrint centres culturals i instal·lacions esportives normalment tancades en aquest horari. L'experiència es repeteix per temporades cada any amb èxit, no només pel nombre de joves que participen en els diferents esdeveniments esportius, tallers i concursos programats, sinó també per l'interès que desperta en altres localitats que volen implementar programes de lleure alternatiu similars. Entre les ofertes de lleure i temps lliure trobem també les festes sense alcohol o els botellots sense alcohol, fires, jornades juvenils i festivals musicals. En molts casos, però, són activitats de caràcter anual i/o duren pocs dies, amb la qual cosa no incentiven que les i els joves assumeixin comportaments, idees i actituds d'un lleure més saludable allunyat de l'alcohol i les molèsties veïnals. Però tot plegat fa que aquests programes es vagin consolidant en llocs com Múrcia, Madrid o Huelva durant els primers anys de la dècada del 2000. Durant l'any 2001 i principis del 2002, a diverses ciutats d'Andalusia es consoliden també programes alternatius i s'impulsa el Congrés "Jóvenes, Noche y Alcohol", punt d'inflexió a partir del qual moltes ciutats andaluses comencen a programar o reforçar aquest tipus d'activitats, milloren o amplien les ofertes d'activitats, l'horari establert (activitats nocturnes i diürnes), la durada del programa o l'edat d'accés. Aquest canvi de direcció es fa notar especialment en poblacions on l'única mesura s'havia basat a augmentar la presència policial a les zones del botellot o on els seus programes d'oci s'havien desenvolupat de manera puntual. D'aquest període són també les primeres, efectives o no, taules de coordinació i de disseny de polítiques com la Mesa del Botellón, de l'Ocio Cívico, de la Movidia..., que intentaran fer una anàlisi més profunda dels efectes negatius que comporta la pràctica del botellot i de les diferents mesures, tant legislatives, policials com de lleure que es van aplicant en cada lloc. Un exemple de política de prevenció i posada en marxa de programes d'oci alternatiu a la que habitualment es fa referència és la Llei 11/2010, de prevenció del consum de begudes alcohòliques en menors d'edat, de Galícia.

Actualment, existeixen multitud d'ofertes alternatives de lleure arreu del territori català i a la ciutat de Barcelona que són gestionades directament per personal o equipaments públics o poden estar licitades a entitats socials, educatives i/o comunitàries. Per posar només alguns

exemples ben considerats institucionalment, també pel que fa al seu grau d'autogestió, destaquem el conjunt d'activitats ofertes dins l'Espai de treball d'Univers Alternatiu del Consell de la Joventut de Barcelona³⁵; el programa "Vente Pa'ka", de la Fundació Marianao a Sant Boi del Llobregat, o el programa "Nits Insòmnia" de l'Àrea de Joventut de l'Ajuntament de Cornellà.

4.2.2 Campanyes de conscienciació

Pel que fa a les campanyes de sensibilització i reducció de l'alcoholisme, normalment han anat de la mà de programes més amplis d'oci i temps lliure. Depenent de les dimensions del botellot a cada ciutat, es poden diferenciar entre: 1) campanyes de prevenció del consum d'alcohol de caràcter genèric per a aquelles zones en què el botellot no és un fenomen de masses; i 2) aquelles altres implementades a ciutats on el fenomen s'ha desbordat, com a determinats llocs d'Andalusia o Extremadura. En aquests casos, les mesures es realitzen com a prevenció i eliminació del *botellot problemàtic*. La lògica de totes les campanyes és la de reforçar la prevenció d'una sèrie d'efectes negatius vinculats al consum d'alcohol (i drogues), com ara accidents de trànsit, les malalties de transmissió sexual o els embarassos no desitjats (Pedrero-García, 2018), així com sensibilitzar sobre els efectes negatius que la pràctica del botellot suposa en matèria de sorolls i deixalles. Aquestes campanyes s'han realitzat tant en zones on es practica el botellot com en centres educatius i associacions juvenils.

En molt casos, les campanyes de prevenció preveuen també la necessitat de realitzar un abordatge multidimensional del problema, implicant i fent partícips de la posada en marxa de les polítiques a tota la comunitat, és a dir, establint una marc d'actuació i responsabilitat que possibiliti tant la prevenció educativa i familiar, com la prevenció ambiental i sanitària.

Al llarg de la pandèmia s'han realitzat diverses campanyes de prevenció amb el botellot de rerefons. La Regidoria d'Educació de l'Ajuntament d'Alacant, per exemple, va presentar una campanya per advertir dels riscos del consum d'alcohol entre joves i persones adultes durant el Nadal del 2020. La iniciativa la conformaven unes il·lustracions que mostraven com la ingesta d'alcohol podia propiciar descuits en les mesures anticovid. Un altre exemple el podem trobar a la campanya "Botellón = COVID", de l'Ajuntament de Paterna i la Unidad de Prevención Comunitaria de Conductas Adictivas (UPCCA), llançada al novembre del 2020 i dirigida a assessorar joves amb problemes d'addiccions i impartir tallers de prevenció a centres escolars.

³⁵ Per a més informació, vegeu: <https://www.crajbcn.cat/oci-alternatiu-entitats-juvenils/>

³⁶ Per a més informació, vegeu: <http://vpk.cat/>

Imatge 5. Cartell de la campanya sobre consum d'alcohol i plans alternatius de l'Ajuntament d'Alacant (desembre 2020).

Imatge 6. Cartell en què s'avisava de la prohibició del botellón a la localitat de Manzanares (agost 2020).

Imatge 7. Cartell de la campanya "Botellón = COVID" de l'Ajuntament de Paterna (novembre 2020).

4.2.3 Intervencions socioeducatives

Les estratègies socioeducatives són una de les grans apostes en molts municipis i barris. Aquestes tenen normalment com a objectius fonamentals proporcionar informació i acompanyament als i les joves en els seus propis espais d'oci. Segons com estiguin dissenyades, podem trobar propostes més o menys invasives en relació amb els espais autogestionats pels i les joves o més o menys atentes a la demanda i la necessitat d'aquests.

Un dels exemples més exitosos és el programa “Festa la teva!”³⁷, de l'entitat Educació per a l'Acció Crítica, el qual ofereix un suport educatiu presencial des d'una perspectiva de gènere, preventiva i de reducció de riscos, tant en l'àmbit del consum com en el de les relacions personals i comunitàries. Entre els objectius del projecte està el foment dels hàbits saludables, les relacions respectuoses i el consum crític; la reducció de riscos associats al consum d'alcohol, cànnabis i altres substàncies; la promoció de l'autonomia, l'autogestió de la salut i la presa de decisions lliure i conscient, i la disposició d'una figura educativa de referència que incorpori la perspectiva de gènere i pugui facilitar un suport en casos d'assetjament masclista explícit.

Entenem que les estratègies socioeducatives estan formades per un conjunt de recursos, espais, accions i circuits dedicats als i les joves, que tenen una intencionalitat educativa i també preventiva.

A Barcelona existeix una àmplia xarxa d'equipaments, programes, entitats i recursos dirigida als i les joves. Considerem que tots ells, almenys sobre el paper, contribueixen a generar accions i espais socioeducatius en matèria d'oci i relacions entre iguals. Els Espais Joves, per exemple, són equipaments que fomentem la participació i l'autogestió del lleure, normalment satisfactòries entre el jovent. Aquests Espais Joves disposen de recursos materials i suport professional que ajuden a organitzar l'oci des d'un enfocament de prevenció i seguretat. Per contra, aquests espais també estan marcats per la limitació horària (entre d'altres), la qual cosa dificulta abordar situacions problemàtiques a partir d'una certa hora de la nit. També podem trobar els Casals de Joves, semblants als anteriors, però amb una presència territorial més propera (barri o part del districte). Són espais de trobada entre joves i llocs on generar o participar d'activitats socioculturals autogestionades. En tercer lloc, caldria esmentar també els equipaments Espai 12@16, a Sants-Montjuïc i l'Espai d'Adolescents Jovecardi, a les Corts, tots dos, espais socioeducatius i de lleure dirigits específicament a adolescents d'entre 12 i 16 anys. I finalment, tot i que en un altre plànol del que institucionalment se sol entendre com a autogestió juvenil, el Casal Autogestionat de Ciutat Vella, un recurs interessant que planteja fórmules desmercantilitzades de lleure i amb un fort component feminista.

37 Per a més informació, vegeu: <https://edpac.cat/que-oferim/festa-la-teva/>

A banda d'equipaments, també existeixen programes específics, la majoria emmarcats en el Pla d'Acció sobre Drogues i Addiccions de Barcelona. Són programes socioeducatius i de lleure alternatiu, que tenen com a objectiu principal la prevenció de conductes de risc associades al consum –present o futur– d'alcohol i altres drogues. No intervenen, però, en els espais d'oci dels i les adolescents i joves. Dos dels més destacats són, “De marxa fent esport”, programa destinat a alumnes de 3r curs d'ESO; i, “REPTES”, programa de prevenció del consum d'alcohol i cànnabis en l'àmbit escolar i comunitari que pretén intervenir en joves amb dificultats dins del sistema educatiu o en risc d'abandonar-lo prematurament.

Entre les entitats que treballen sobre pautes de consum als espais d'oci nocturn d'adolescents i joves, destaquem la tasca d'Energy Control. En els darrers quatre anys, Energy Control ha realitzat un total de 68 intervencions en diversos esdeveniments de la ciutat de Barcelona, on s'ha distribuït material informatiu sobre consum de drogues, s'han analitzat mostres de substàncies psicoactives, proves d'alcoholèmia, i s'han distribuït preservatius i material de reducció de danys. Un altre recurs que considerem important i que també ha estat present a la ciutat de Barcelona són els Punts Liles, és a dir, espais de suport per a la prevenció de l'assetjament, l'abús i les agressions sexuals als espais de lleure nocturn. Són un bon exemple de com generar situacions per parlar sobre coses que estan passant en el moment de la festa i facilitar recomanacions que es puguin incorporar durant la nit. Són també un recurs que atorga seguretat (social i física) als i les joves que participen en els botellots.

Considerem que manquen programes que ofereixin un suport educatiu presencial, dins dels botellots mateixos, però sense ser invasius ni disruptius; accions per a la prevenció del consum d'alcohol i l'assetjament i violències sexuals als espais extra-festa o als espais que es generen per convocatòries a les xarxes. Insistim que un dels exemples més exitosos és el programa “Festa la Teva!”, de l'entitat Educació

per a l'Acció Crítica, el qual ofereix un suport presencial des d'una perspectiva de gènere, preventiva i de reducció de riscos, tant en l'àmbit del consum com en el de les relacions personals i comunitàries. Malgrat la bona acollida que ha tingut en moltes poblacions properes, aquest programa mai no s'ha dut a terme a Barcelona.

4.2.4 Recintes o espais regulats/botellòdroms

Finalment, trobaríem la solució *negociadora*. En aquest cas, les administracions públiques, com a mesura per abordar els problemes de sorolls, escombraries i molèsties, habilita en zones allunyades del casc urbà, en llocs menys problemàtics, espais per dur a terme botellots de manera més o menys fiscalitzada. Els anomenats *botellòdroms* neixen amb la Ley 7/2006 de la Junta de Andalucía, coneguda popularment com a Ley Antibotellón de Andalucía. La llei que facultava els ajuntaments a regular i fixar espais per a aquesta activitat va ser el tret de sortida de la seva institucionalització en llocs com Granada. El botellot quedava així sotmès a norma i, per tant, va començar a existir administrativament.

El *botellódromo* de Granada, és una pista multiusos de 9.000 m², localitzada a la vora de la ciutat en una zona més o menys allunyada del centre, però en un lloc conegut i accessible. És a prop d'una zona on resideixen molts estudiants i de llocs de lleure nocturn. Està dotat de bancs, taules, lavabos, pistes esportives i pista de *skate*. Si bé té aquesta particular multifunció, socialment s'identifica amb una única, la del botellot. Malgrat que la seva ubicació suposa el control i domesticació d'una forma d'oci que al començament era espontània, els i les joves utilitzen aquest espai de forma lliure quant a horaris (qualsevol dia de la setmana, a qualsevol hora, i durant les hores que es vulgui). Per al conjunt de la ciutat ha suposat "netejar" Granada d'una activitat que de per si no tenia molt bona imatge pública (Egea i Fabre, 2018).

4.3 Reflexions recollides

Una de les noies entrevistades reflexionava així sobre les propostes d'oci alternatiu dissenyades per l'Administració:

Les alternatives culturals estan molt bé en la teoria, però en la pràctica no ho estan tant. Estan gestionades i controlades per adults i això les fa fracassar. Si no et queda altra que passar-t'ho bé amb l'alcohol potser el problema no són els botellots, és un altre, no? (Participant a botellots).

Tot i la bona intenció de les propostes de caire socioeducatiu i preventiu, no sempre tenen la rellevància que s'espera ni els resultats que es desitgen. Un dels arguments més interessants amb els quals es posa en dubte l'eficàcia que aquestes mesures poden

tenir entre els i les joves, és aquell que assenyala el problema d'abordar el botellot com a problema social. Els motius d'aquesta postura escèptica –o previnguda– es poden resumir en:

- L'ús del lleure no està determinat per les opcions existents sinó per les possibilitats que aquest té per construir identitat. Aquesta identitat es construeix a través del col·lectiu, amb la qual cosa també es fa difícil que les mesures de conscienciació tinguin un impacte real sobre el subjecte.
- El botellot és un **espai d'espontaneïtat i expressivitat** que difícilment es pot reproduir en les propostes i alternatives d'oci institucionals.
- Les **respostes de control** són diametralment oposades a l'àmbit de l'autogestió, la creativitat i la festa.
- Certs espais de festa organitzats per les administracions locals (per ex. *botellòdroms*) poden afavorir patrons de **consum de risc** en barrejar gent d'edats diverses i models de comportament i actituds diametralment oposades.
- Les polítiques de conscienciació han anat dirigides, principalment, a abordar aspectes com la compra i el consum d'alcohol en adolescents i menors d'edat. Això no ha impedit, però, els botellots, que tenen una població molt més àmplia.

Unes altres de les postures crítiques amb fórmules alternatives com el *botellòdrom*, fan justament el contrari que la darrera de les anteriors, és a dir, rebutgen les mesures per no abordar suficientment el botellot com a problema social. Un exemple molt il·lustratiu d'aquest punt de vista és l'informe sobre l'aplicació de la llei *antibotellón* andalusa, elaborat a començament del 2012 pel Defensor del Pueblo Andaluz:

A nuestro entender, la existencia de unos espacios públicos debidamente acondicionados donde se permitan las concentraciones de jóvenes para la práctica del ocio social debería ser valorada positivamente y constituirse en objetivo legítimo de la Sociedad. La juventud tiene derecho a disponer de un espacio público en el que poder relacionarse libremente con sus iguales, sin tener que acudir necesariamente a establecimientos de hostelería y esparcimiento.

Ahora bien, la Sociedad debe poner igualmente todos los medios para tratar de evitar que estos espacios de ocio juvenil se conviertan en lugares donde se fomente y practique el consumo inmoderado de alcohol y donde se tolere la realización de todo tipo de prácticas incívicas o incluso la comisión de ilícitos. Por tanto, mientras los actuales botellones no evolucionen hacia una forma de ocio juvenil más saludable y respetuosa con los principios y reglas básicas de la convivencia ciudadana, esta Institución no puede mostrarse favorable a su pervivencia.

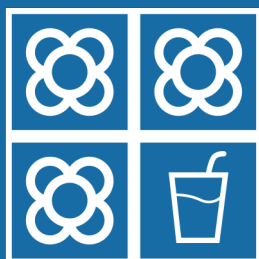
Por tanto, la presencia de menores de edad en los botellódromos, mientras sigan siendo espacios de ocio en los que predomine el consumo inmoderado de alcohol y las conductas incívicas y violentas, no parece que sea muy recomendable. Por ello, esta Institución aboga por una prohibición de la presencia en los botellódromos para menores de 16 años. Dicha prohibición de presencia en botellódromos, caso de establecerse, creemos que no debe extenderse a menores de edades comprendidas entre 16 y 18 años sin perjuicio de que resulte plenamente vigente para los mismos la prohibición del consumo de alcohol estipulada en el art. 3.h) de la Ley 7/2006.

Finalment trobem una tercera via crítica que el que fa és donar suport a l'existència de mesures alternatives a la mera resposta policial i punitiva, i ho valora positivament, però proposa alguns aspectes de millora. És el cas de Dolz i Martín (2010) que estableixen una llista d'accions concretes per prevenir i esmorteir els consums problemàtics vinculats al botellot i reforçar l'eficàcia dels mecanismes d'oci alternatius:

Intensificar les polítiques de prevenció i consum responsable d'alcohol i drogues entre adolescents i joves.
Tractar les notícies sobre botellots sense associar-les a imatges de violència.
Facilitar l'ús nocturn de col·legis, biblioteques, centres cívics, instal·lacions esportives i universitàries, museus, casa de joventut, etc.
Descentralitzar les activitats lúdiques i recreatives en els barris de la perifèria.
Incentivar el carnet jove i els abonaments culturals.
Reforçar el transport urbà nocturn.
Impulsar sistemes d'abonaments o de descomptes per a l'ús del taxi compartit per joves.
Reforçar els serveis de neteja pública.
Prohibir la venda i el subministrament d'alcohol des de les 22:00 h i en establiments on no es pugui consumir.

5. El botellot des de dins

Anàlisi del moment a la Barcelona del 2021

En el tercer apartat, la **Sindicatura de Greuges de Barcelona** es vol centrar a desplegar els elements més destacats que han resultat de les entrevistes fetes a adolescents i joves i professionals de l'àmbit socioeducatiu que treballen directament en entorns d'oci nocturn. Gairebé tots els temes substancials que hem anat desgranant al llarg d'aquest informe hi són referenciats. Considerem que aquestes veus, per poques que puguin ser, mostren al detall fins a quin punt aquests temes són ineludibles i formen part dels assumptes que cal abordar des d'una **perspectiva multidimensional** i **empàtica** per garantir el dret a un oci segur d'adolescents i joves.

5.1 El botellot com a espai de relacions socials

Pels i les joves entrevistats, definir un botellot no revesteix gaires problemes. El botellot és “La prèvia d'una festa guai; quan no tenim diners per pagar consumicions dins la discoteca o la festa, llavors fas un botellot abans”, “Moltes vegades és la festa en si. La festa ja és reunir-te en una plaça amb els col·legues”, “Botellot ve de la paraula ‘botella’, per tant quan apareix una ampolla comença el botellot”.

Per a major precisió, podríem dir que d'alguna forma el botellot implica sempre l'existència d'un cert grau de **multitud** o, com a mínim, d'un grup ampli de gent. Una entrevistada ho explica així:

Quan tu només vas amb el teu grup de col·legues és com que vas a fer unes birres; però a la que vas i entres allà on ja hi ha una gran quantitat de gent i t'uneixes a la dinàmica de la resta de la gent, t'estàs unint al botellot. (Participant a botellots).

Evidentment, la dimensió numèrica no és l'única que marca l'existència d'un botellot, també **l'espai, l'ambient o l'entorn** on se situa la gent i el tipus d'imaginari socials assignats a cada lloc, així com l'estatus legal de la situació mateixa:

Per mi fer birres a la plaça del Sol de Gràcia no és fer botellot, és ‘fer unes birres’. Però si te'n vas a fer unes birres davant del MACBA allò sí que és ja fer botellot perquè aquell és un lloc ja de botellot. (Participant a botellots).

Per mi un botellot és una agrupació de gent que d'alguna forma es troben il·legalment i aprofiten per beure, per ballar, per fer una mica el que vulguin..., jo ho veig una mica com sortir fora del sistema i fer una mica el que vols durant la nit, amb gent propera o no tan propera a tu. (Participant a botellots).

El botellot conjuga elements propis de la festa organitzada amb els de la festa improvisada. Per norma general és un **espai previst i no espontani** que requereix un cert grau d'organització. Com a espai de relació que és, els i les joves el tenen en compte i el preparen,

igual que com si anessin de marxa a una discoteca. De vegades però, el botellot esdevé sobre la marxa:

Normalment quedem per les xarxes socials i una mica amb el boca-orella. És una mica la idea de les raves, t'ajuntes amb altres persones, com si fos una comuna, i abans ja has parlat amb altra gent i s'ha decidit que és a aquell lloc i a aquella hora o que comença a partir d'aquella hora. (Participant a botellots).

Quedes a tal lloc on saps que és un punt de reunió social... i potser vas a donar una volta o fer unes birres i acabes pues muntant-te la festa allà. (Participant a botellots).

Que el botellot és un espai de relacions socials és tan evident i explícit que fins i tot la mateixa gent que hi participa ho defineixen d'aquesta manera:

Són ambients on hi ha tanta gent que tothom acaba parlant amb tothom, o de cop algú et demana foc i d'aquí ja comences una conversa amb aquest que et porta a l'altre que et porta a l'altre..., per simples interaccions socials. (Participant a botellots).

Una de les professionals socioeducatives entrevistada no dubta tampoc a assenyalar fins a quin punt la **sociabilitat** és rellevant en la posada en pràctica dels botellots:

A l'inici de la nit els grups busquen un espai on situar-se i iniciar els consums i, per tant, la seva situació acostuma a ser més pausada, més tranquil·la, asseguts, més tancats en el seu propi grup. A mesura que avança la nit hi ha molta més interrelació entre els grups, s'ajunten grups i grups que eren relativament petits, de tres o quatre persones, s'acaben agrupant en d'altres i es configuren grups més grans. L'ús de l'espai varia, comença un ambient festiu més dinàmic..., gent ballant, més moviment, més desplaçaments, més gent a peu dret. (Professional de l'àmbit socioeducatiu).

Com a espai d'**interrelació i reciprocitat**, el botellot també pot esdevenir un espai de conflicte, tant cap a dins com cap a fora:

El conflicte fa grup. Els serveix com a contacte amb la resta i per enfortir el propi grup. El botellot és un lloc percebut com “que hi passen coses”, i els grups volen estar allà on passen coses, independentment de si hi participen o no. Aquestes “coses que passen” donen vidilla a la nit quan no hi ha altres elements organitzats com pot haver-hi, per exemple, en una discoteca. (Professional de l'àmbit socioeducatiu).

Què busquen? Trobar-se, estar amb altres adolescents. “Estar juntes.” Estar allà, amb els seus. I si tinc a prop altres persones del mateix grup d'edat millor, perquè això farà que puguin passar coses imprevistes, com conèixer gent per fer plans, lligar o el que sigui. (Professional de l'àmbit socioeducatiu).

La presència i **el paper que té l'alcohol** en els botellots cal relacionar-ho, en primer lloc, amb aquesta dimensió social i relacional esmentada. El vincle entre nivells de consums i la facilitat a l'hora de relacionar-se socialment és cabdal. L'alcohol actua aquí com un veritable *lubricant social*, un dissolvent de la identitat amb poderoses virtuts desinhibidores que ens obliguen a exposar-nos, en el doble sentit d'exhibir-nos i de posar-nos en un cert risc (Delgado, 2019); és el facilitador –i l'excusa– de tot el seguit de situacions i fets que donen contingut a la nit. El fet que l'alcohol sigui una substància legal facilita que es converteixi en un connector còmode tant per als nois com per a les noies. I tot i que hi ha diferències importants en termes de gènere pel que fa al consum d'altres substàncies, el tabac i l'alcohol, com a substàncies legals, permeten que nois i noies comparteixin espais i usos.

Els botellots són l'exemple de fins a quin punt els i les joves són capaços de crear espais de trobada al marge de la mirada i el **monitoratge adult o institucional**. Són especialment rellevants durant les primeres sortides nocturnes, quan la relació amb el carrer i la ciutat es fa sense la supervisió adulta. Els i les joves intenten desmarcar-se de la vida adulta, en part, conformant les seves pròpies maneres d'experimentar la ciutat. Ho aconsegueixen o no, gran part de les pautes i significats que elaboren sobre si mateixos, tenen a veure amb el que passa

en aquest espai urbà (Camallonga, 2019). En aquest sentit, els botellots són punts de trobada predilectes entre el jovent, espais que permeten un grau significatiu de relació interpersonal que els permet situar-se com a grup en un moment vital on la seva experiència de la ciutat està marcada pel *molesten a tot arreu*. Quan hi ha una absència continua d'espais propis, **l'autonomia i l'autoorganització** dels temps i els espais esdevenen un veritable procés d'aprenentatge: o els creen *ex novo* o s'apropien d'altres ja existents:

Si els botellots es fan, en gran mesura és perquè no ens sentim còmodes en els llocs establerts, com poden ser discoteques o bars. (Participant a botellots).

Conquerir el carrer pot sonar frívol des del punt de vista de certs discursos, però no ho és gens pel jovent; és una de les seves principals estratègies de subversió. Una de les professionals socioeducatives assenyala que:

Els processos de participació per autogestionar-se l'oci estan molt limitats; la part que té a veure amb els consums, les relacions i altres coses pròpies dels botellots es deixa fora, no interessa que s'autogestionin. Es considera que no és saludable i no entra dins els paràmetres institucionals del que s'entén per autogestió. (Professional de l'àmbit socioeducatiu).

Per norma general, els i les joves busquen espais on dur a terme els botellots amb certes garanties:

Un bon botellot es fa on pots evitar les conseqüències que podria haver-hi en altres llocs. Saps que hi ha uns llocs on tindràs menys conseqüències que en uns altres. Vas als llocs que consideres més segurs en aquest sentit. Solen ser llocs una mica amagats, on no et molesti la poli ni passi la teva mare [riu], però que alhora ja sàpigues que pot ser un punt de reunió social..., una plaça amb espai, per exemple, és lo més típic, espais on hi hagi bancs, que els mobiliari sigui còmode... (Participant a botellots).

La importància que s'atorga als espais d'autonomia, però, no implica que aquests hagin de ser espais ocults o desvinculats completament d'altres espais formalitzats d'oci. Justament, el convenciment que els i les joves tenen quan fan un botellot de no estar fent *res estrany que no facin les persones adultes o res de l'altre món*, és el que fa que normalment no mirin d'amargar-se. Així doncs, la seva és, potser, una estratègia d'ocultació però no d'amagament; al contrari, busquen elements de seguretat en l'entorn que els facilitin gaudir de la seva festa amb la major tranquil·litat i protecció possible. Un d'aquests elements, com veurem tot seguit, és la festa, la de l'altra gent.

5.2 Els espais extra-festa

Tot i que sovint hi ha la sensació que els botellots poden fer acte de presència en *qualsevol lloc* i sense respondre a cap lògica més enllà de la mera reunió entre joves, el cert és que, per norma general, la seva ubicació està determinada per una sèrie de factors més o menys regulars. La relació que els botellots estableixen amb determinats espais i localitzacions és fonamental per garantir el seu bon funcionament (des de la perspectiva dels i les participants) i establir mecanismes de protecció davant de possibles imprevistos. Aquesta relació amb els espais de festa provoca que, de vegades, siguin els mateixos ajuntaments els que s'han de fer d'una manera o d'una altra responsables del que allà succeeix, no se'n poden desentendre perquè hi estan directament relacionats. El botellot passa, també, en relació amb el que l'ajuntament programa.

Aquests espais predilectes solen ser **espais intermedis**, ni prou lluny ni prou a prop, és a dir, espais no regulats per agents externs però suficientment a prop de certs serveis per gaudir d'ells o per fer-ne ús si hi ha algun problema. Les festes majors, les fires, els concerts o determinats carrers *centrals*, són els espais extra-festa més habituals:

Els joves se situen en espais propers però llunyans; que estiguin suficientment a prop de la festa per saber què està passant i per poder entrar i sortir quan vulguin..., però també han d'estar una mica llunyans en el sentit que no se'ls fiscalitzi si beuen o no, o si apareixen els seus pares per allà mentre s'estan fumant un porro amb els col·legues. (Professional de l'àmbit socioeducatiu).

Tinc una barra allà, on puc comprar-me un aigua o un refresc si ho necessito..., i si em trobo malament tinc una ambulància a prop. (Participant a botellots).

Els botellots formen part de fer el caliu de la festa, d'anar de festa. No els canviaria. El carrer sempre mola més que els llocs tancats. I això ningú ho entén o no ho vol entendre. Barraques (a Girona) és un bon exemple, pots estar a l'aire lliure, canviar d'ambients..., hi ha

un Punt Lila, hi ha serveis, lavabos, la programació..., el que falla és que de vegades no pots entrar el teu alcohol a dins, però a canvi hi ha preus populars. Molt millor que un lloc tancat. (Participant a botellots).

El fet que hi hagi un espai de festa regulat que ofereixi un concert o algun altre tipus d'activitat festiva, té un **efecte esmorteïdor** en allò que està passant en el botellot. Possibilita una dinàmica de trobada entre els dos espais, els dinamitza, afluixa les tensions que puguin haver-hi i ofereix in situ alternatives d'oci i cultura:

Si hi ha alternatives que els agraden, per exemple, un bon concert o dj o discoteca a l'aire lliure..., jo crec que això dona certa estructura, facilita altres tipus de relacions, té un impacte ja que consumeixen un oci que els agrada... (Professional de l'àmbit socioeducatiu).

Si al costat del botellot hi ha un concert, jo vaig del botellot al concert i del concert al botellot. (Participant a botellots).

La presència de botellots en espais extra-festa també permet obtenir als i les joves un cert grau de legitimitat de part de les persones adultes que, en molt casos, estan presents fent consums similars i generant espais de relació social entre iguals.

Finalment, cal destacar també que durant el període de control de la pandèmia, molts espais extra-festa han patit canvis substancials. En el moment en què comença a haver-hi regulacions per entrar als espais formals mitjançant entrades, reserves amb antelació, etc., es genera un efecte dissuasiu cap als i les joves, tal com va passar a la programació de les Festes de la Mercè de l'any 2021. La regulació ha marcat molt el límit entre dins i fora, cosa que ha provocat que en molts llocs el *fora* hagi desaparegut o s'hagi traslladat a espais privats, com cases o locals:

Tothom està superdependent el dia que treuen les entrades per pillar-ne. Has de tenir previst els amics que hi aniran... "El primer que entri a la web que pilli 10 entrades..." [...] Tres dies abans estaven esgotades. No pots decidir que sortiràs el dia abans. O de vegades pilles l'entrada i després no et ve de gust anar-hi. És la mateixa lògica que un concert però en realitat no té punt de comparació. Si tot és més fluid durant la nit les coses funcionen millor perquè vas trobant la manera d'anar col·locant les peces. (Participant a botellots).

5.3 Un oci nocturn inassumible

Com s'ha assenyalat ja, la irrupció dels botellots com a problema social està lligada a una sèrie de **transformacions donades als espais d'oci nocturns** al llarg de les dues darreres dècades. Elements com la desaparició de les macrodiscoteques, la regulació horària, els preus de les consumicions o la dispersió dels locals d'oci en la trama urbana, han donat peu a un increment dels espais d'oci autogestionats d'un volum cada cop més important de població adolescent i jove. Amb el temps, espais com el botellot s'han anat fent habituals i fins a cert punt han aconseguit institucionalitzar-se en la lògica de les pràctiques d'oci nocturnes. Un exemple d'això és l'anomenat *parkineo*, una pràctica estretament vinculada al botellot dins de l'ambient *bakala* i que neix com a resposta i alternativa als preus i el control que impera a les discoteques. El *parkineo*, lluny d'haver desaparegut amb les macrodiscoteques, s'ha reinventat en discoteques ubicades als afores de la ciutat o en llocs on l'accés sol fer-se en vehicle privat. Ja sigui botellot o *parkineo*³⁸, molts dels comportaments segueixen la mateixa lògica que s'ha apuntat abans amb els espais extra-festa. I un cop més, amb la reobertura dels locals d'oci nocturn, la situació s'ha agreujat:

Els preus a dins de les sales han pujat. La entrada i les consumicions. Algunes han passat de 5 euros l'entrada a 12. I és clar, part de la festa és a fora, ara més que mai. Es lía gorda al parkineo.

Si no puc entrar, no passa res perquè fora també hi ha coses. El que em ve de gust és estar a prop de la discoteca. (Participant a botellots).

Encara que a les discoteques les begudes costessin el mateix que al súper no deixaria d'anar al botellot. Al marge del preu, el botellot implica llibertat, llibertat de posar la música que vols, d'entrar i sortir, de moure't. Als botellots no hi ha normes, ni mascareta, ni prohibit fumar ni res..., al carrer fas el que vols i ningú et pot fer fora perquè ja ets a fora! (Participant a botellots).

És l'edat aquesta, tens entre 16 i 20 anys i dius pues vull un lloc on jo pugui fer el que em doni la gana, i al carrer a mi ningú em dirà res, suposo que és aquesta la diferència més gran entre un botellot i un bar o una sala de concerts. (Participant a botellots).

El tema de l'edat és un plus quan tens menys de 18 anys i no et venen alcohol enlloc o no et deixen entrar als locals. (Professional de l'àmbit socioeducatiu).

38 Durant el treball de camp, concretament en la sortida portada a terme el 12 de novembre de 2021, vam ser testimonis d'aquesta activitat a la muntanya de Montjuïc. L'ambient proper a les discoteques del Poble Espanyol apuntava una edat superior a la descrita en aquest apartat. La visita en aquell indret va estar motivada pels comentaris d'algunes de les persones entrevistades.

Tot i la defensa que moltes de les persones entrevistades fan del botellot com a espai que possibilita pràctiques i moments que els bars i locals no, també hi ha qui alerta dels seus riscos i de quina manera aquests poden disminuir quan el consum i l'oci es fa dins un bar:

La diferència més fonamental és aquesta cosa que un botellot és un libre albedrío. D'una banda, és molt atractiu però, de l'altra, es pot portar molt malament, i és molt fàcil portar-ho malament. Si tu vas a un bar has de seguir unes normes, com el to de veu, no pots posar la teva música, no pots fer segons quines coses..., la gent d'allà no t'ho permetrà i et farà fora. En part, diria que en un bar també tens una seguretat..., bé, en una discoteca potser menys... També hi ha una regulació amb el tema del consum d'alcohol i drogues..., o sigui, en un botellot prendràs el que vulguis, beuràs el que vulguis i segurament acabaràs prenent coses que no saps ni què t'estàs prenent; en canvi, en un bar tens la seguretat de dir "Jo trio què bec i com ho bec" i segurament ho faràs pensant més, perquè també costa uns diners. (Participant a botellots).

Tornant al *parkineo*, aquest sovint comporta elements d'exclusió i desigualtat social per raó de gènere o raça. El *parkineo* és també el resultat de formes diferencials d'accés al consum de l'oci (en aquest cas, la discoteca) i un lloc d'aprenentatge i reproducció de categories socials que produeixen hàbits, és a dir, maneres de fer, pensar i sentir associats a una determinada posició social, en aquest cas, la de persones excloses de la discoteca i tots els seus al·licients (Delgado i Carreras, 2008). A més, a diferència dels espais extra-festa esmentats anteriorment, el *parkineo* o botellots adjacents a locals i discoteques no permeten generar mecanismes d'amortiment en relació amb els consums i les relacions interpersonals entre joves i amb altres persones. La dispersió dels locals d'oci i la seva ubicació moltes vegades en zones no habitades (com àrees industrials) augmenta la sensació de fragilitat, la manca de mobilitat i la capacitat per prendre decisions autònomes –que no depenguin del grup– al llarg de la nit. Aquesta situació de vulnerabilitat té molts paral·lelismes amb el que normalment succeeix quan un botellot és interromput amb una intervenció policial.

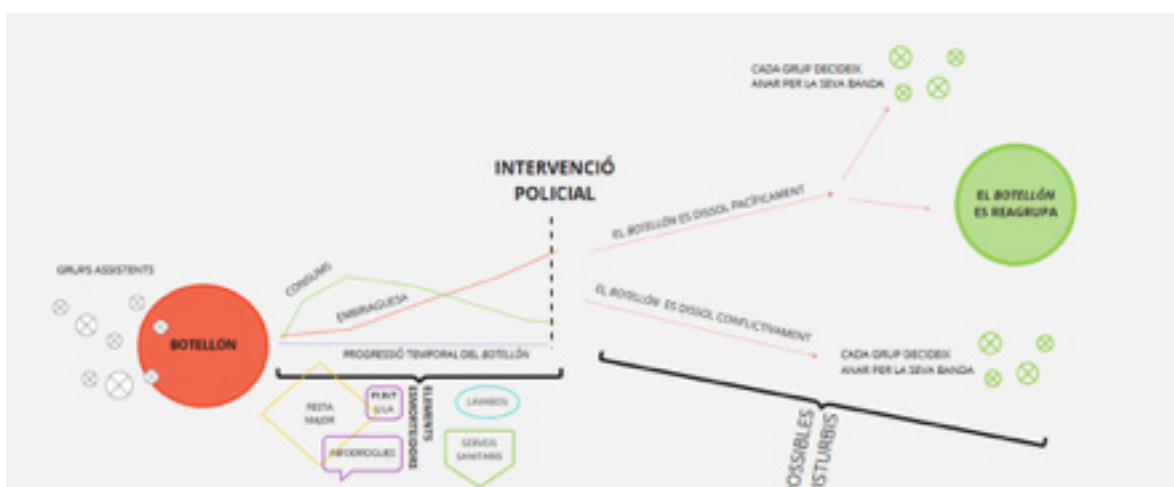
5.4 Els perills de la dispersió

La **intervenció policial** en un botellot pot marcar el seu desenvolupament i la posterior dinàmica de la nit. D'intervencions en podem distingir dos grans grups: els *check-points* previs a la celebració del botellot i les actuacions que es realitzen un cop que el botellot és assenyalat com un **problema d'ordre públic**. En el primer dels casos, els *controls d'accés* a certs espais tenen un efecte dissuasiu en el grup de joves que dificulta que aquest pugui configurar-se com a grup gran i, per tant, esdevenir botellot. En el segon, un cop que el botellot ja és una realitat, l'ambient és més efílic i la reacció pot ser també més reactiva. El que pugui passar en aquests casos depèn molt de circumstàncies variades, no hi ha una pauta estable. En certs espais i moments, la presència policial pot desmotivar i la gent marxa, i en d'altres es genera tensió:

De vegades el que passa depèn del primer grup que pren la iniciativa. Si el primer grup arrenca a córrer la gent escampa, si respon a la policia la gent s'anima i s'hi suma. (Professional de l'àmbit socioeducatiu).

En general, quan hi ha una intervenció policial durant el botellot, acostuma a passar que els grups es desplacen cap a altres llocs, no es dissolen totalment:

Quan són adolescents, les intervencions policials busquen desplaçar. Un cop s'han desplaçat a altres espais, la pressió policial sol baixar una mica. En això resulta determinant la relació dels cossos policials amb els joves de cada municipi i les particularitats de la normativa municipal de cada lloc. A diferència del cànnabis, amb l'alcohol no hi ha una dinàmica sancionadora tan clara, ja que és un consum legal, més aviat es prioritza la dispersió perquè això també implica una certa purga de la gent. (Professional de l'àmbit socioeducatiu).

Imatge 8. Esquema del desenvolupament habitual d'un botellot en relació amb els consums, l'actuació de la policia i la seva continuïtat. Font: Elaboració pròpia.

Ara bé, la dispersió també porta associada una sèrie de **riscos** per als i les joves. Desplaçar el botellot cap a llocs més allunyats, menys centrals, com boscos o zones deshabitades, redueix les possibilitats de demanar auxili, invisibilitza abusos i en general augmenta la sensació d'inseguretat. La dispersió acaba sent una actuació que desatén les necessitats dels i les joves i els exposa a una **situació de més fragilitat**:

És efectiu en el desplaçament del botellot però no acaba amb ell. El desplaça a llocs més ocults i, per tant, més insegurs. Es perd la connexió amb altres espais. La policia guanya –i el veïnat– en dir, “Hem evitat el botellot”, però el botellot s'està fent igualment en un altre lloc, més amagat i amb més riscos. (Professional de l'àmbit socioeducatiu).

Passa el mateix amb la ubicació de certes discoteques –cada cop més habitual– en polígons industrials. Com a política urbanística per alleugerir els conflictes derivats dels sorolls, el moviment de gent de matinada o la brutícia pot ser efectiva, però seguim veient que es desapareixen els nivells d'**inseguretat de les persones més joves, sobretot si són noies, racialitzades o LGTBI**:

El Waka mateix de Sabadell és a la zona industrial, i de l'estació de tren a la discoteca tens 5 o 10 minuts caminant. Si es fa sola i no hi ha ningú, vas jinnadísima [sic]. Si vas amb un grup de gent, vas més tranquil·la. Posar una discoteca en un lloc superapartat jo ho entenc pel soroll, però, d'altra banda, és una cosa perillosa. Si jo no m'ho estic passant bé i vull marxar, que jo tingui aquesta obligació de quedar-me per seguretat... Si estic al Raval, al costat de la plaça Catalunya tinc metro, puc agafar el taxi, el bus nit..., en canvi en llocs que estan en zones industrials no hi ha res, t'obliguen a necessitar gent per moure't. (Professional de l'àmbit socioeducatiu).

5.5 La desigualtat interna

Com assenyala una de les professionals socioeducatives entrevistades, el “grup d'iguals” és un concepte educatiu que indica una certa franja etària, però en cap cas significa que els i les joves siguin iguals entre ells o que formin grups socialment homogenis. Aquesta idea de diversitat interna ha estat defensada també per un nombre important d'autors i autores al llarg del temps. Pierre Bourdieu, per exemple, ho assenyalava d'aquesta manera:

L'edat és una dada biològica socialment manipulada i manipulable; mostra que el fet de parlar dels joves com una unitat social, d'un grup construït, que posseeix interessos comuns constitueix en si una manipulació evident. [...] Només amb un abús terrible del llenguatge es pot col·locar sota el mateix concepte universos socials que no tenen gairebé res en comú (Bourdieu, 1990).

Com en qualsevol altre àmbit de la vida social, en aquests espais de botellot també es reproduceix **el racisme, el masclisme i el classisme** que organitzen i donen forma a la nostra societat. Aquesta circumstància s'observa en la interacció i en les estratègies relacionals entre grups (per exemple, grups segregats en funció de la classe, l'origen, el gènere, etc.). I malgrat que, com s'ha esmentat anteriorment, l'alcohol és un dissolvent de les identitats que afavoreix i potencia la comunicació, aquesta no sempre ho és en sentit positiu. Quan hi ha segregacions molt evidents, l'avenç de la festa i els consums poden exacerbar les tensions latents. Aquesta situació pot incrementar-se quan són botellots més grans i la gent es coneix menys o no es coneix. En aquest casos pot haver-hi porositat però la fusió del grups és molt menor que en grups que ja es coneixen del barri o dels instituts, molt més permeables.

Des d'una **perspectiva de gènere**, per exemple, la ubicació dels espais de reunió marquen en gran manera les experiències de les noies adolescents i joves. Per norma general, aquestes miren d'evitar espais llunyans, poc il·luminats, espais que coartin la seva autonomia. A dins del grup, despleguen estratègies de suport mutu, d'acompanyament i protecció davant de possibles pràctiques violentes dels grups de nois. A mesura que transcorre la nit i augmenten els consums, augmenten els malestars físics i les masculinitats exaltades; d'una banda, camaraderia però, de l'altra, també flirteig no respectuós i hostilitat envers les noies. Moltes d'elles, a més, estan marcades –més que els nois (almenys en el discurs)– pels discursos vers la seva *responsabilitat* (per exemple, davant de la COVID-19). Les adolescents tenen hora de tornada a casa i normes familiars que són més dures que amb els nois. Tot plegat marca un ús sensiblement diferent de l'espai públic que els nois:

Quan les noies tenen el focus a l'espai: ballant (o fent tiktoks) o quan són un grup prou gran que agafa presència a l'espai i els preocupa menys la mirada dels nois. O grups mixtos on les noies se senten més recolzades pels nois que els integren. (Professional de l'àmbit socioeducatiu).

Les noies tenen estratègies de suport, de reacció i d'autodefensa. Però els grups de noies o molt feminitzats o diversos perceben molt més l'hostilitat i les violències que hi pot haver en un espai determinat o el risc de patir una agressió. Amb els nois, amb els seus privilegis a l'espai, no hi ha tant aquestes percepcions ni se senten interpel·lats de la mateixa manera. (Professional de l'àmbit socioeducatiu).

Al lavabo, per exemple, sempre anem a pixar acompanyades, tant si vas als matolls com si vas als lavabos d'una discoteca. És el "No et perdis", l'"Ara vinc". (Participant a botellots).

A mi d'entrada els botellots no m'agraden i bàsicament és pel caos que hi ha, per la quantitat de gent i per la falta de respecte. Jo em moc molt amb gent molt diferent i aleshores em trobo que cada dos per tres insults..., maricón, puta lesbi [sic], coses així..., de gent que està allà al botellot. Però no només això, també hi ha assetjament verbal, fins i tot físic. No tinc per què estar de festa amb els meus amics i suportar això o gent que vingui i que em tiri la canya..., hi ha coses que realment poden passar en una discoteca però en un botellot és molt més directe. (Participant a botellots).

On més segures ens sentim és a casa. De festa és molt difícil estar segura. Tant en discoteques, com locals, bar i botellots és un cachondeo el que els homes es flipen [sic] veient noies. Dins d'un local no hi ha més seguretat, s'invisibilitza més encara i el mateix local ho potencia. Els col·lectius racialitzats ho són encara més de nit. Tot el que no sigui home, cis i blanc, anirà insegura a la nit. (Participant a botellots).

El botellot esdevé un espai social més a través del qual es posen de manifest **relacions de poder i mecanismes de control** dins dels grups i col·lectius d'afinitat. De vegades, per tal de desempallegar-se d'aquests mecanismes de control social i institucional, hi ha joves que es traslladen des del seu municipi a poblacions més grans, com ara Barcelona, on poden passar d'una manera més desaperebuda. És el cas de joves racialitzats o LGTBI, que poden viure situacions d'assetjament durant les nits al seu lloc de residència. Una de les entrevistades parla de presumptes actuacions policials qüestionables:

Hi ha persones que quan hi ha una actuació policial estan tranquil·les perquè saben que no aniran contra elles. Els nivells d'agressivitat són molt diferents segons si ets blanc, negre o gai o fas pinta d'antifeixista. (Participant a botellots).

Tot plegat ha fet que la policia –i en general els treballadors i treballadores del camp de la seguretat– no sempre sigui percebuda pels i les joves com un recurs al qual recorre quan hi ha problemes durant la nit. Molts nois i noies no tenen confiança en el cos policial per segons quines qüestions. Si bé poden resoldre el problema pel qual se'ls demana ajuda, també hi ha la sensació que en generen d'altres:

Quan intervenen sempre alligonen els joves d'una manera o d'una altra. Amb els serveis sanitaris també passa de vegades. Tot i socórrer la persona que ho necessita, si l'actuació ha estat lleu, des del punt de vista del sanitari, és clar, es recrimina als joves que fan un ús irresponsable i egoista del servei. (Professional de l'àmbit socioeducatiu).

Els segurates no han de fer por, igual que la policia. Perquè unes persones que se suposa que t'han de protegir et fan por i van amb una actitud desafiant? (Professional de l'àmbit socioeducatiu).

5.6 Reflexions finals

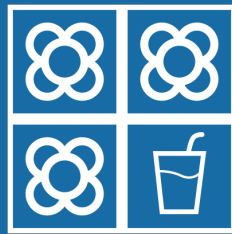
Aquest informe sobre els botellots en el context de fons de Barcelona ha tingut des del principi la voluntat de situar en un lloc central els elements socials que condicionen o modelen aquesta pràctica d'oci adolescent i juvenil. Defensem els abordatges socioeducatius, les explicacions i els enfocaments socioestructurals, i els **enfocaments de drets**. Som conscients que les actuacions no punitives de les institucions públiques que han de gestionar amb els problemes derivats dels botellots estan sotmeses a una situació contradictòria: quan fan prevenció, pot semblar que n'estiguin potenciant el consum; quan regulen o posen serveis a disposició dels espais de botellot, pot semblar que l'estiguin legitimant. Sabem també que **l'aproximació socioeducativa i d'atenció als consums de risc** és la via menys immediata per resoldre el problema però també tenim la convicció que el focus d'atenció s'ha de posar urgentment en les relacions socials de risc i en l'ús abusiu de l'alcohol i altres drogues, i no pas en el fet que adolescents i joves facin ús dels espais públics per divertir-se i socialitzar. En aquest sentit, com es demostra també al llarg d'aquest informe, el consum problemàtic d'alcohol i les actituds lesives i autolesives d'adolescents i joves estan estretament lligades a variables econòmiques, socials i educatives diverses que afecten de manera directa i quotidiana les seves vides. Els consums desmesurats i les violències associades als seus espais d'oci, són peces dels problemes estructurals que els travessen.

Som igualment conscients que massa sovint les polítiques es dissenyen sota criteris d'urgència i per resoldre problemàtiques concretes que afecten les persones amb més influència per (re)orientar l'opinió pública. Sabem, per tant, que el botellot és un fet políticament problemàtic principalment perquè afecta persones que no estan en el botellot sinó que el pateixen. Aquesta *opinió pública, mediàtica*, determina, en molt casos, la manera en què ens apropem al fenomen i els seus llocs comuns. Per evitar aquesta situació, cal tenir cura i posar atenció, cal comprendre el fenomen i situar-lo en cada context local. Cal més investigació científica que examini els factors que influeixen en cada situació i que possibiliti un abordatge més integral, cal obrir el mapa del fenomen i ubicar els seus actors, directes o indirectes. Cal, en definitiva, que com a societat puguem tenir la capacitat d'entendre més i millor allò que tenim davant dels nostres ulls.

Finalment, creiem que és important també reflexionar sobre fins a quin punt el **civisme**, com a valor, no és en aquest cas una expressió de condemna envers pràctiques d'oci adolescent i juvenil com el botellot, sinó més aviat una manera de connectar les frustracions, pors i desitjos de la gent a un marc explicatiu que gira al voltant d'una idea fixa del i la *jove*. En aquest sentit, és fonamental considerar fins a quin punt estem amagant al darrere d'aquesta idea de civisme tots aquells mals que no podem eliminar, justament, perquè són part estructural de la nostra societat. Els i les joves ens ho repeteixen un cop i un altre, "Només fem allò que hem après a fer de vosaltres". Els **enfocaments preventius i de cura** que reforcin els mecanismes relacionals, educatius i culturals (en un sentit antropològic) dels i les joves, tot evitant psicologitzar el fenomen, han de servir també per evitar que a l'empara del discurs del civisme es justifiquin actuacions poc eficients de tipus institucional i securitari.

El botellot no marxarà, i si ho fa, tornarà emmascarat amb un altre nom, com ho porta fent durant el darrer quart de segle. Evidentment, quan l'estat d'excepcionalitat social que vivim actualment degut a la pandèmia de la COVID-19 acabi, els botellots tornaran a la seva forma i mida habitual; tornaran a estar dins de l'àmbit de la vida quotidiana i deixaran de ser fenòmens massius. Però entendre que el botellot és alhora un **espai d'oportunitats i un espai de risc**, és el punt de partida fonamental a partir del qual teixir un compromís col·lectiu per promoure i donar lloc a les relacions respectuoses, els hàbits saludables i el consum crític en la població adolescent i jove.

6. Propostes

Orientacions per abordar el fenomen del botellot a partir dels resultats de la recerca i les propostes presentades pels i les adolescents i joves

Com a resultat d'aquest informe, en el següent apartat, la **Sindicatura de Greuges de Barcelona** presenta una sèrie d'eixos generals d'intervenció en cadascun dels quals s'esbossen també un seguit de propostes concretes d'actuació. Totes les propostes s'emmarquen dins de la perspectiva de reducció de danys i tenen com a propòsit garantir que el dret al lleure d'adolescents i joves es pugui desenvolupar en espais i circumstàncies segures per a tothom. Així mateix, estan pensades per ser útils i factibles de ser incorporades dins dels recursos, les polítiques i els equips tècnics d'una Administració municipal com és la de Barcelona.

A continuació es presenten aquest conjunt de propostes per a l'acció i la gestió dels botellots a Barcelona. Les propostes s'articulen al voltant dels següents sis eixos d'intervenció:

Eix 1. Reconsiderar els termes amb els quals es defineix el problema social del botellot:

- Establir un marc general i transversal d'abordatge del botellot centrat en la prevenció i la reducció de riscos (v. mesures concretes als eixos següents).
- Assumir que el botellot ha esdevingut un fenomen social significatiu per a adolescents i joves, i que en cap cas es tracta, ni cal tractar-lo, d'una moda.
- Assumir, per tant, que el botellot és un fenomen estable, que ha vingut per quedar-se i que s'ha d'incloure dins de les actuacions administratives pertinents en relació amb l'oci nocturn, igual que es fa amb d'altres, com ara les discoteques o els bars.
- Evitar situar el botellot com una confrontació entre la gent jove i la gent adulta, i assumir les similituds que existeixen entre les pràctiques d'oci nocturn d'un col·lectiu i de l'altre.
- Diferenciar clarament entre tipologies de botellot. Discernir entre el que és un botellot extra-festa, un botellot de cap de setmana, un botellot dispers, un botellot puntual, un microbotellot o un macrobotellot, per posar només alguns exemples, i definir el tipus d'intervenció més idònia en cadascuna de les casuístiques.
- Promoure estudis científics (diagnòstics, estats de la qüestió, informes de seguiment, avaluacions, etc.) que proveeixin de continguts rigorosos que contrarestin la informació esbiaixada dels mitjans de comunicació.

Eix 2. Adequació d'espais i serveis perquè adolescents i joves puguin desenvolupar pràctiques d'oci nocturn amb seguretat, informació i confiança:

- Assenyalar espais accessibles a la ciutat on sigui possible realitzar botellots (espais recomanats). Cal, però, evitar que aquests espais adquireixin la forma i l'estatus dels *botellòdroms*, que sovint estan ubicats en àrees urbanes allunyades i mal comunicades que generen inseguretat i afavoreixen el desenvolupament de patrons de consum de risc.
- Fomentar i facilitar l'accés ràpid i segur a serveis sanitaris, com ara ambulàncies i personal sanitari, en cas de problemes derivats del consum d'alcohol i altres substàncies.
- Disposar de punts d'informació i assessorament propers i de confiança on adreçar inquietuds o demanar ajuda, com Punts Lila, Espais Antiracistes i serveis mòbils d'atenció i informació en drogues.
- Habilitar WC públics i químics en zones properes a botellots o espais d'oci nocturn per reduir l'ús d'espais no adequats i contribuir, principalment, a la seguretat de les noies.
- Disposar de sistemes de recollida d'escombraries propers, com ara contenidors.
- Impulsar sistemes d'abonament o descomptes per a l'ús del taxi compartit per joves.

Eix 3. Actuacions socioeducatives que acompanyin els i les adolescents i joves en els seus espais d'oci nocturn i previnguin conductes i relacions de risc:

- Oferir intervencions socioeducatives en contextos d'oci nocturn que, sense ser invasives, proporcionin informació i acompanyament (foment d'hàbits saludables, relacions respectuoses, consum crític, promoció de l'autonomia,...). Aquestes actuacions s'han de basar en el diàleg i prioritzar recomanacions que puguin incorporar, en la mesura del possible, aquella mateixa nit.
- Oferir prevenció i reducció de riscos in situ amb intervencions socioeducatives que se centrin a facilitar pautes al voltant dels consums a curt i mitjà termini (per exemple, ressaques, comes etílics, *blancazos*, etc.).
- Posar en marxa actuacions que puguin treballar des del fet sociocultural per assegurar una labor mediatra eficaç que eviti l'abordatge securitari i estigui lliure d'estereotips. Formar l'equip de mediació per garantir una intervenció basada en la no discriminació.
- Fomentar programes de lleure alternatiu ben dissenyats que ajudin a consolidar patrons de diversió menys vinculats al lleure nocturn tradicional. Dissenyar programes que incorporin activitats fora dels horaris nocturns, ja que en adolescents l'horari dificulta en molts casos la seva participació, cosa que contribueix a refermar l'hàbit d'associar la diversió amb la nit, és a dir, a fomentar el tipus d'oci que es pretén combatre.
- Dissenyar i fomentar l'autogestió dels programes de lleure alternatius. Evitar, sempre que es pugui, les iniciatives excessivament dirigents i adultocèntriques.
- Dissenyar alternatives d'oci a l'abast de tot el jovent que, per tant, no privilegiïn les capes de població amb més capital social i de classe. Atendre les desigualtats amb una mirada interseccional i dotar de més recursos les intervencions implementades en barris amb jovent en situació de vulnerabilitat.

Eix 4. Protocols per garantir el major grau de seguretat possible en cas de problemes:

- Revisar els protocols institucionals necessaris per portar a terme una intervenció ràpida i eficaç, per tal d'evitar decisions improvisades, quan es presentin casos d'emergència mediàtica, com ara macrobotellots o altres trobades no esperades.
- Redefinir els criteris de coordinació entre els diferents cossos policials involucrats (Mossos d'Esquadra i Guàrdia Urbana) dirigits a aquest fenomen específic perquè no es donin situacions d'indefensió o inseguretat entre els i les participants en un botellot.
- Establir protocols sanitaris que garanteixin la integritat dels i les adolescents i joves, que no els revictimitzin o els exposin a situacions de més vulnerabilitat.

Eix 5. Abordatge integral de la problemàtica social:

- Treballar amb tota la comunitat involucrada en el problema i no sempre des de l'emergència d'un conflicte.
- Focalitzar la intervenció també en els veïns i veïnes, és a dir, en aquells que finalment identifiquen les problemàtiques.
- Oferir a la policia i als cossos de seguretat privada formacions específiques sobre el fenomen del botellot i les pràctiques no formals d'oci adolescent i juvenil.
- Dissenyar campanyes de sensibilització dirigides a la població en general que evitin tractar els i les adolescents i joves des d'una perspectiva estigmatitzadora o condescendent, especialment pel que fa a les seves pràctiques d'oci.
- Dissenyar campanyes i actuacions dirigides als i les joves que fomentin la responsabilitat amb els altres, amb l'entorn i amb si mateixos durant el temps d'oci.

Eix 6. Integració i coordinació entre els diferents nivells de l'Administració:

- Donar continuïtat i dotar de capacitat de proposició la Taula ciutadana per una nit cívica i segura, tot evitant l'excés de perspectiva securitària i facilitant la incorporació en igualtat de condicions a representants juvenils o adolescents i joves que hi vulguin participar. És fonamental, però, que la seva participació sigui plena i eviti rebre actituds condescendents o paternalistes per part dels altres agents. En aquest sentit, es recomana també canviar el nom de la Taula per un altre que no incorpori conceptes amb connotacions negatives o estigmatitzadores. Un exemple podria ser: "Taula ciutadana pel dret al lleure i la nit".
- Coordinar les mesures proposades entre els diferents nivells i recursos de l'Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI, l'Àrea de Prevenció i Seguretat i l'Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat de l'Ajuntament de Barcelona.
- Traslladar al Govern de la Generalitat de Catalunya i al Govern de l'Estat la necessitat de involucrar-se i adequar els marcs legals i les normes per garantir la implementació d'actuacions preventives i l'enfocament de drets.

7. Referències bibliogràfiques

Agència de Salut Pública de Catalunya i Subdirecció General de Drogodependències de la Generalitat de Catalunya (2021). *Informe dels resultats per a Catalunya. Enquesta domiciliària sobre alcohol i drogues a Espanya (2019)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Aguaded, I., Marín, I., Hernando, A., i Tirado, R. (2011) (dir.). *Alcohol compulsivo en el Muelle. Estudio del fenómeno “botellón, viernes/noche” en los jóvenes onubenses*. Informe de Investigación. Ágora. Grupo de Estudios e Investigaciones en Tecnologías de la Comunicación, Departamento de Educación de la Universidad de Huelva.

Aguinaga Roustán, J. y Comas Arnau, D. (1997). *Cambio de hábitos en el uso del tiempo: trayectorias temporales de los jóvenes españoles*. Madrid: Instituto de la Juventud.

Alventosa del Río, J. (2002). El anteproyecto de ley de prevención de consumo indebido de bebidas alcohólicas. *Revista Española de Drogodependencia*, 27(4), 638-648.

Amezcu, M., Cano-Caballero, M. D., Flores, M. L., Rodríguez, M. L., Tirado, G., i Sierra, J. M. (2011). El Botellódromo visto por los jóvenes: espacio, esparcimiento y reproducción de identidades. *Enfermería Comunitaria*, 7(1).

Amezcu, M., Hernández-Zambrano, S., Amezcu, A., Rodríguez, M. A., i Quesada, E. (2015). Cuando el botellón aburre: acciones naturales de abandono del consumo colectivo de alcohol entre los jóvenes. *Enfermería Comunitaria*, 11(1).

Baigorri, A., i Chaves, M. (2006). Botellón: Más que ruido, alcohol y drogas. *Anduli. Revista Andaluza de Ciencias Sociales*, 6, 159-173.

Baigorri, A., Chaves, M., Fernández, R., i López, J. A. (2004). El botellón: glocalizando un conflicto postmoderno. *Turismo, ocio y deporte: VIII Congreso de Sociología*, 111-130.

Baigorri, A., Cortés, G., Gómez, L., i Muñoz, B. (2003). Botellón. Más allá de la investigación aplicada. *Zainak*, 24, 873-886.

Baigorri, A., Fernández, R., i GIESyT (2004). *Botellón. Un conflicto postmoderno*. Barcelona: Icaria

Bourdieu, P. (1990). *Sociología y cultura*. México DF: Grijalbo.

Camallonga, S. (2019). Jóvenes, espacio urbano y Derecho a la Ciudad: Aportaciones a la educación social. *Foro de Educación*, 17(26), 95-114.

Carmona, J. V., Romero, F. J., i Tirado, J.J. (2009). Educación para la salud. El consumo de alcohol por los adolescentes: el botellón. *Enfermería Integral: Revista científica del Colegio Oficial de A.T.S de Valencia*, 86, 8-11.

Cortada, J. (1845). *Lecciones de Historia de España*. Barcelona: Antonio Brusi.

- Cortés, M. T., Espejo, B. i Giménez, J. A. (2008). Aspectos cognitivos relacionados con la práctica del botellón. *Psicothema*, 20(3), 396-402.
- Dalonso, J., Frutos, S., Guisasola, M. (1998). La construcción significativa de la noche. *La Trama De La Comunicación*, 2, 13–26
- Delgado, M. (1988). Fiesta y turismo. *Anthropologica. Revista de Etnopsicología y etnopsiquiatría*, 4.
- Delgado, M. (2019). *La festa, el vi i la identitat*. <https://manueldelgadoruiz.blogspot.com/2019/06/la-festa-el-vi-i-la-identitat.html>
- Delgado, M., i Carreras, J. (2008). Pràctiques d'exclusió als locals nocturns del centre històric de Barcelona. El dret d'admissió com a tècnica de discriminació racista. En Generalitat de Catalunya (2018) *Recerca i immigració. Col·lecció ciutadania i Immigració* (p.195-2016). Barcelona: Departament d'Acció Social i Ciutadania. Generalitat de Catalunya.
- Díaz, M. J., Martín, R., Piñeiro, C., Palavecinos, S., Benayas, J., i Alonso, L. E. (2009). Los impactos socio-ambientales del fenómeno “botellón”: caso de la ciudad de Madrid. *Medio Ambiente y Comportamiento Humano: Revista Internacional de Psicología Ambiental* 10(1/2), 117-135.
- Dolz, E., i Martín, M. B. (2010). Políticas alternativas ante el botellón andaluz: análisis de actores y medidas en Granada (2000 - 2010). *Documentos de Trabajo Social*, 47, 43-65.
- Durkheim, E. (1985). *Las reglas del método sociológico*. Madrid: Akal.
- Egea, C., i Fabre, D. A. (2018). Análisis de un espacio público de uso juvenil. El botellódromo en Granada. *Revista do Programa de Pós-Graduação em Geografia e do Departamento de Geografia da UFES*, 34-52.
- Espejo, B., Cortés, M. T., Martín, B., Giménez, J. A., i Gómez, C. (2012). Traits that define the different alcohol intensive consume type during the practice of “botellón”. *The Spanish Journal of Psychology*, 15(1), 256-264.
- Fabre, D. A., i Egea, C. (2013). Entre el baldío, los compas y el calimocho... Espacio público y socialización juvenil en el botellódromo de Granada. *Zainak: Cuadernos de Antropología-Etnografía*, 36, 309-323.
- Fabre, D. A., i Egea, C. (2014). Identidad, mito y rito en los no-lugares. Los jóvenes, alcohol y espacio público en Granada. En D. Sánchez Gonzalez i L. Dominguez Moreno (coord.), *Identidad y espacios públicos. Ampliando ámbitos y prácticas*(p. 169-191).Barcelona: Gedisa.

Fernández, I. (2020). Riesgo, violencia y control social en el botellón relacionado con Bajá Oasis: una aproximación desde las masculinidades. *Revista Española de Drogodependencias*, 45(2), 35-46.

García-Couceiro, N., Isorna, M., Varela, J., Gandoy-Crego, M., Braña, T., i Rial, A. (2020). El fenómeno del botellón. Análisis descriptivo y posibles implicaciones a partir de una muestra de adolescentes gallegos. *Revista Española de Salud Pública*, 94.

Gil, J. (2008). Consumo de alcohol entre estudiantes de enseñanzas secundarias. Factores de riesgo y factores de protección. *Revista de Educación*, 346, 291-313.

Giménez Costa, J. A., Cortés Tomás, M. T., & Espejo Tort, B. (2010). Teenage alcohol consumption: a view from different groups / Consumo de alcohol juvenil: una visión desde diferentes colectivos. *Health and Addictions/Salud Y Drogas*, 10(1).

Giménez, J. A., Cortés, M., i Espejo, B. (2020). Consumo de alcohol juvenil: una visión desde diferentes colectivos. *Health and Addictions / Salud y Drogas* 10(1), 13-34.

Gómez, L. (2003). Botellón. Más allá de la investigación aplicada. *Zainak: Cuadernos de Antropología-Etnografía*, 24, 873-886.

Gómez, C. (2015). El “botellón” como proceso y espacio de socialización juvenil. Análisis del fenómeno en la ciudad de Zaragoza (España). *Espacio Abierto*, 24(1).

Gómez-Fraguela, J. A., Fernández Pérez, N., y Romero Triñanes, E. y Luengo Martín, Á. (2008). El botellón y el consumo de alcohol y otras drogas en la juventud. *Psicothema*, 20 (2), 211-217.

Gómez-Fraguela, X.A., i Cutrín, O. (2014). El botellón y la juventud. ¿Es exclusivamente un problema de orden público? *Infancia, Juventud y Ley*, 5, 54-61.

Gramsci, A. (2011). *¿Qué es la cultura popular?* Universitat de València. Servei de Publicacions: València.

Harvey, D. (1989). *La condición de la posmodernidad. Investigación sobre los orígenes del cambio cultural*. Madrid: Akal.

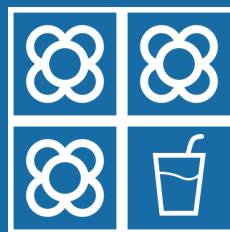
Horta, G., Antebi, A., Cardús, L., González, P., Pujol A., Yanes, S., i Malet, D. (2010). La Barcelona turistitzada. A voltes. Pels itineraris turístics de Barcelona (1908-2008). *Revista d'Etnologia de Catalunya*, 36, 126-135.

López de Castro, F. (2005). Consumo de alcohol en escolares toledanos: motivos y alternativas. *Atención primaria: Publicación oficial de la Sociedad Española de Familia y Comunitaria*, 36(6), 297-302.

- López, P., Chaves, M. del M., Lucio, i P., Baigorri, A. (2003). El botellón como fenómeno global. *Zainak*, 24, 897-908.
- López, P., Rodríguez, J. I., i Romera, S. (2010). El “botellón”: la mediación está en la calle, *Mediación, elaboración de proyectos: casos prácticos*, 73-98.
- Mansilla, J. (2017). El papel simbólico del barrio en los conflictos urbanos. Reflexiones sobre el caso del Poblenou, Barcelona. *Ankulegi*, 21, 103-116.
- Mansilla, J. (2020). *La pandemia de la desigualdad. Una antropología desde el confinamiento*. Barcelona: Bellaterra Edicions.
- Mansilla, J., i Milano, C. (2018). Introducción a la ciudad de vacaciones. Apuntes sobre turismo y malestar social en Barcelona. En C. Milano i J. Mansilla (coord.), *Ciudad de Vacaciones. Conflictos urbanos en espacios turísticos* (p. 19-79). Barcelona: Pol-len Editorial.
- Martínez, V. (2015). *Desarrollo y nuevos retos en el ocio turismo del siglo XXI*. Madrid: Ediciones Académicas, SA.
- Medranda de Lázaro, I., i Benítez, M. R. (2006). Consumo de alcohol en jóvenes españoles. *Revista Pediatría de Atención Primaria*, 8(7), 43-54.
- Megías, I., i Rodríguez, E. (2001). La noche: un conflicto de poder. *Revista de Juventud(Injuve)*, 9-35.
- Nelson, A.L., Bromley, R.D.F. and Thomas, C.J. (2001). Identifying Micro-Spatial and Temporal Patterns of Violent Crime and Disorder in the British City Centre. *Applied Geography*, 21, 249-274.
- Nogués Pedregal, A. M., Borrás, F., Segura, J. V., Ruíz, J. L., i Botella, F. (2004). Carnavalización y botellón. Una etnografía estadística del ocio juvenil en la provincia de Alicante. En A. Álvarez Sousa (coord.), *Turismo, ocio y deporte*(p. 141-158). A Coruña: Universidade da Coruña.
- Observatorio Español de las Drogas y las Adicciones (2021). *Informe 2021. Alcohol, tabaco y drogas ilegales en España*. Madrid: Ministerio de Sanidad. Delegación del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas.
- Palau, D. (2008). Huit versions del 2 de maig. Del *botellón* a la “batalla campal”. En S. Antonio Moreno S. (coord.), *El valor de la diversidad (meta)lingüística* (p. 93-112). Actas del VIII Congreso de Lingüística General.

- Pallarés, J., i Feixa, C. (2000). Ocio y tiempo libre: identidades y alternativas. *Revista de Juventud (Injuve)*, 23-43.
- Pedrero-García, E. (2018). Nightlife and Alcohol Consumption Among Youths: The Botellón Phenomenon in Spain. *SAGE Open*, 1-7.
- Polanyi, K. (2007). *La gran transformación. Crítica del liberalismo económico*. Madrid: Ediciones La Piqueta.
- Rodríguez-Martos, A. (2006). The Spanish “botellón”, a particular way of bingeing. *Nordisk Alkohol & Narkotikatidskrift*, 23, 137-142.
- Salvador Ferrer, C. M. (2009). Expectativas de los jóvenes respecto al consumo de alcohol: La práctica del botellón. *Revista Española de Drogodependencias*, 34(1), 62-73.
- Sánchez Hernández, M. J. (2007). De la observación a la construcción del objeto en la investigación etnográfica: un trabajo de campo sobre el botellón. *Athenea Digital. Revista de Pensamiento e Investigación Social*, 12, 156-182.
- Sennet, R. (1975). *Vida urbana e identidad personal*. Barcelona: Ed. Península.
- Silió, E. (2006). La juventud del botellón. *Escritura Pública*, 40, 44-46.
- Turner, V. W. (1969) [1988]. *El proceso ritual. Estructura y antiestructura*. Santander: Taurus.
- Vega, A. (2002). La sombra del botellón es alargada: nuevos retos en una sociedad de consumo. *Revista Española de Drogodependencias*, 27(4), 603-617.

8. ANNEXOS

8.1 Cronologia mediàtica

1995 Les festes universitàries (paelles, barrilades, etc.) comencen a tenir una certa presència mediàtica. Hi ha qui pensa que són la llavor del botellot.

1996 **Octubre.** “Centenars de joves arrasen el centre de Càceres en protesta per l’avançament del tancament dels bars”. Notícia del primer botellot a Càceres com a protesta per l’avançament de l’horari de tancament dels bars.

1998 **Març.** La generació del botellot. El consum abusiu d’alcohol el cap de setmana s’instal·la a sectors de joves a Sevilla.

Lloret de Mar prohibeix la venda d’alcohol a comerços durant la nit.

2001 L’Ajuntament de Salou aprova una ordenança municipal que prohibeix el consum d’alcohol a la via pública, inclosa la platja. Es critica la manca d’aplicació de la norma.

2002 **Gener.** Creixen les molèsties i queixes veïnals pels botellots a Sevilla.

Febrer. Catalunya limita la venda i el consum de begudes alcohòliques al carrer. La mesura té com a objectiu evitar que la cultura del botellot arrelhi a Catalunya, tal com ho ha fet a altres parts d’Espanya.

Febrer. *El nou alcoholisme.* Problemes de soroll i brutícia pel botellot a Càceres.

Febrer. El botellot a Madrid i València. Alcoholisme, intoxicacions, sorolls i accidents de trànsit...

Febrer. Els mitjans anuncien que el Govern vol prohibir el consum d’alcohol al carrer i elevar l’edat mínima als 18 anys. Portaveus de diverses ONG i de la Fundació d’Ajuda contra la Drogoaddicció (FAD) declaren que les mesures legals anunciades pel Govern no serviran per solucionar el problema.

Març. Baròmetre del CIS: el 94,7% de les persones enquestades opina que els i les joves comencen “massa aviat” a consumir alcohol, i el 91,1% defensa que es compleixi la llei per evitar el consum en adolescents. Els espanyols i espanyoles se senten “molt preocupats” (27,1%) i “preocupats” (42,8%) per l’anomenat

botellot.

Maig. Quatre detinguts i tres policies ferits a Cadis en un protesta per l'horari de tancament dels bars. Es van repartir octavetes a la zona on es concentra la "moguda juvenil" en què es convidava a participar en un "gran botellot" contra els nous horaris de tancament de locals. La protesta va ser pacífica fins que cap a les 4.30 hores es van començar a registrar aldarulls. Diversos grups de persones van calar foc a les finestres de l'Ajuntament, es van trencar vidres a les portes d'accés al Palau de Congressos, es van destruir caixers automàtics i es van arrencar cabines telefòniques i bústies de Correus.

2003 **Setembre.** Discussions entre partits a l'Ajuntament de Barcelona pels botellots estiuenca a la ciutat.

2004 **Febrer.** Festa, sorolls, botellots i queixes veïnals a Gràcia (Barcelona).

Desembre. Aprovació de l'Ordenança de civisme i ús de l'espai públic a Sabadell que prohibeix beure alcohol al carrer.

2005 **Febrer.** Un informe assenyala un creixement del consum d'alcohol al carrer, sobretot entre els i les més joves. S'atribueix a l'augment dels preus de les begudes als locals d'oci, que aquests deixen fora els i les joves amb menys poder adquisitiu, i on els i les de menor edat tenen prohibit l'accés.

Desembre. L'Ajuntament de Barcelona decreta mesures per contenir el botellot a la nit de Cap d'Any.

2006 **Gener.** Malgrat la llei del 2002 contra el consum d'alcohol a la via pública de Madrid, el botellot i les molèsties veïnals continuen. La situació s'ha contingut en determinades zones degut a la vigilància policial, però ha provocat també un desplaçament del botellot a carrers propers o a parcs, com la Casa de Campo o el parc del Oeste. Segons dades facilitades per la policia municipal, el primer semestre d'aquest any es van imposar més de 14.500 multes per beure al carrer, el doble de les denúncies registrades el mateix període de l'any anterior.

Març. Disturbis i 37 detinguts en un botellot a Girona.

Març. Botellot al Raval de Barcelona (i altres ciutats d'Espanya) com a

protesta per les lleis de civisme. Altercats i 32 detinguts.

Juliol. Els bancs i les voreres del passeig del Born de Barcelona es converteixen a les nits d'estiu en "taules de pícnic, on es reuneixen per menjar i beure persones de totes les nacionalitats".

Agost. Reportatge sobre Granada, la "capital del botellot". Imatges del sud d'Andalusia com "un altre món" caracteritzat per la normalitzada presència de venedors ambulants, *botellones*, comerços oberts a la nit... El botellot, sinònim de manca de normes, llei i civisme.

2007 **Maig.** Una operació antibotellot acaba amb 22 persones ferides a Madrid. La policia va detenir de matinada 10 joves en uns incidents que van acabar amb la crema de contenidors i el llançament de pedres.

Maig. El PP i el PSOE d'Andalusia es troben en "guerra oberta" per la celebració d'un botellot a Granada. Els populars diuen que la convocatòria del *botellón* que va aparèixer a internet provenia d'un ordinador de la seu del PSOE sevillà amb la intenció de crear "un clima hostil per al PP" la vigília del dia de reflexió. El PSOE va respondre que era un "muntatge".

2008 **Juliol.** Les places de Gràcia es converteixen en una gran zona de *botellot* fins a les tres de la matinada. La Guàrdia Urbana desallotja les places més freqüentades amb l'ajuda de la mànega de BCNeta.

Setembre. Botellots "improvisats" degut a la venda ambulant de cervesa. Es parla que algunes d'aquestes persones que venen cervesa distribueixen també "droga" i són causants de la brutícia al carrers de Ciutat Vella.

Setembre. Badalona instal·la càmeres a la zona d'oci nocturn per evitar actes incívics. El regidor Falcó planeja que agents de la policia municipal facin, en el futur, una tasca pedagògica amb els i les joves que practiquen botellot similar a la duta a terme amb els gitanos romanesos que sobreocupen pisos pastera, és a dir, tractar de fer comprendre la gent, in situ i per les bones, les conseqüències dels seus comportaments insolidaris.

2010 Reportatge sobre la baixada de l'edat (a 13) en què els i les joves s'inicien en el botellot. El 41% del jovent espanyol de 14 anys beuen grans quantitats d'alcohol. Es descriu el fenomen com un signe d'apatia social.

- 2011** **Maig.** S'extremen els controls interns per tal que les acampades del 15M no es converteixin en botellots.
- Octubre.** Les denúncies per botellot pugen un 45% aquest estiu. Una conseqüència del treball de la Guàrdia Urbana és que una part del consum d'alcohol a la via pública de Ciutat Vella s'ha traslladat al Poblenou i al Turó Park.
- Octubre.** El botellot s'estén per la zona alta de Barcelona i racons de les Corts, Jardins de Joaquim Ruyra, plaça de Can Rosés... Ja no tenen tantes ganes d'acostar-se al centre bulliciós de la ciutat. "No, no fem botellot només perquè ens surt més barat. Els diners són una bona raó, però no pas l'única. Tot i que les copes de les discoteques i els pubs fossin més barates igualment faríem botellot. És un acte social. És el mateix que quan els nostres pares beuen una ampolla de vi amb els seus amics. El que passa és que nosaltres aguantem més." La principal diferència del botellot barceloní respecte del que s'estén per la resta d'Espanya és la dispersió. A Barcelona, excepte en festes patronals i ocasions molt extraordinàries, és pràcticament impossible trobar-se en carrers, places i parcs amb centenars de joves concentrats i armats amb gel, gots de plàstic i begudes d'alta graduació, tal com passa en moltes altres ciutats.
- 2013** **Desembre.** Un problema social, sanitari i educatiu. Centenars de joves se citen a les nits del cap de setmana a Mataró per consumir alcohol sense mesura. La disbauxa etílica comença ja als trens que transporten els i les menors.
- 2016** **Setembre.** Reportatge sobre l'augment del consum d'alcohol entre els i les joves. Argument explicatiu principal: els i les joves beuen i fan botellot per nihilisme.
- Desembre.** La mort d'una nena de 13 anys per coma etílic a Madrid i els ingressos hospitalaris coneguts les últimes setmanes per la mateixa causa van tornar a posar damunt la taula del Govern espanyol la necessitat de regular l'accés d'alcohol als i les menors, malgrat la prohibició existent.
- Desembre.** Reportatge sobre el perill del consum d'alcohol entre joves. Beure com a ritual de pas al món adult.
- 2018** **Abril.** Persones expertes entrevistades afirmen que les multes no funcionen ja que no permeten al jovent veure on està el problema. El o la jove multat per beure al carrer no entén què ha fet malament, ja que pensa que només repeteix el que veu cada dia als bars, a casa, a tot arreu.

Juliol. Les mesures municipals no posen fi al soroll a les places de Gràcia (Barcelona). El soroll es propaga ja que els i les joves se'n van a altres places quan la Guàrdia Urbana els desallotja de la més concorreguda.

2019 L'Ajuntament de Barcelona tancarà els jardins de Carles I a les nits per evitar que es perpetuïn les conductes incíviques (en projecte). El Parc de Carles I utilitzat com a zona d'oci on els i les més joves aprofiten per fer botellot abans de sortir de festa a les discoteques del Port Olímpic o per continuar la festa una vegada els locals inicien el tancament.

COVID-19

2020 **Juliol.** Vigilància contra el botellot a l'àrea metropolitana de Barcelona.

Juliol. El tancament de discoteques a tot Catalunya provoca el botellot a carrers, platges i parcs. Festes sense control. El consum d'alcohol en grup i al carrer prolifera al llarg del litoral català.

Agost. Botellot a Sabadell, un detingut.

Agost. La Guàrdia Urbana dissol 15 botellots al dia a Barcelona. 190 denúncies per botellot tramitades en una setmana.

Octubre. 90 denúncies en un botellot a Granada.

2021 **Març.** Reportatge: "La fatiga omple els carrers de festes i trobades ciutadanes". Veïns i veïnes de tota condició i barris de Barcelona intenten divertir-se a l'espai públic.

Març. La Guàrdia Urbana tracta de posar límit al botellot. A dins de la notícia es parla en tot moment de gent xerrant, bevent i sopant tranquil·lament.

Abril. Diumenge a la nit, a la Zona Franca, agents de les policies municipal i autonòmica van desallotjar les 200 persones que participaven en un botellot. Van identificar 91 persones, van tramitar 310 denúncies i van intervenir 3 armes. Els efectius de les policies també van haver de dissoldre un centenar de persones al passeig Lluís Companys i una vintena a la plaça de les Tres Xemeneies. Entitats del Poble-sec i la Barceloneta reclamen a l'Ajuntament mesures especials per regular l'accés a les Tres Xemeneies i la platja.

FINALITZACIÓ DEL TERCER ESTAT D'ALARMA - 9 de MAIG

Maig. Macrofestes sense mesures de seguretat en diversos punts d'Espanya.

Maig. El botellot nocturn es consolida malgrat la pressió de la policia. Amplis grups s'aglomeren per beure sense respectar les normes sanitàries en molts barris. Imatges només de gent jove. Es parla del "botellot de tota la vida", renovat i revitalitzat.

Maig. El botellot es consolida. La Barceloneta demana tancar la platja després d'un nou rècord de persones desallotjades. La Guàrdia Urbana i els Mossos d'Esquadra dispersen més de 9.000 persones a la matinada.

Maig. Prop de 900 denúncies a la nit a Salamanca. Un jove de 19 anys va morir després de rebre una ganivetada en un botellot que s'estava desenvolupant a Lleó.

Maig. Una altra festa "desmadrada" exaspera la Barceloneta. Centenars de persones borratxes desafien totes les normes sanitàries en una gresca de platja plena d'insolidaritat. Una altra nit de festes de carrer i platges. Milers de persones amb una llauna de cervesa a la mà van tornar a congregar-se i van protagonitzar un munt d'escenes inquietants al Raval, al passeig del Born, a les platges...

Juny. Sant Joan, ambient festiu i ordenat a les platges de Barcelona. El pla policial per salvaguardar el barri de la Barceloneta de les persones incíviques va funcionar. La policia permet estar a les platges als i les participants dels botellots de matinada, que aquesta vegada van concentrar menys públic que en ocasions anteriors. Caos sota control.

Agost. Càrregues policials a la "zona zero" del turisme de borratxera de Mallorca. Mig miler de visitants protagonitzen greus aldarulls. Els avalots van començar quan es va intentar desallotjar la platja per evitar els macrobotellots.

Agost. Els botellots multitudinaris es traslladen de Gràcia a Sants. Un miler de joves es van donar cita al barri de Sants tot i que les festes gairebé ni havien arrencat. El parc de l'Espanya Industrial es converteix en el nou epicentre de la festa nocturna.

Agost. La pandèmia reinventa i generalitza la vella pràctica del *botellot*. La reobertura de l'oci nocturn s'apunta més com un pal·liatiu que no pas com la solució. El cansament pel confinament i les restriccions han ajudat a omplir

carrers, places i platges. De vegades l'evacuació deriva en aldarulls, com va passar al barri de Sants.

FINALITZACIÓ DEL TOC DE QUEDA A CATALUNYA - 27 D'AGOST

Setembre. Màxima alerta davant del descontrol associat al botellot. Incidents a mig Espanya. No només a Barcelona, són moltes les ciutats espanyoles que han estat escenari d'aquest fenomen creixent que deriva en molts casos en incidents d'ordre públic. A Càceres, s'havia anunciat un dispositiu de seguretat permanent per evitar l'accés al recinte firal i l'aglomeració de joves que hi van els caps de setmana a fer botellot. Unes 500 persones es van reunir un dissabte en aquest lloc i la manca d'efectius policials va impedir la dissolució de la concentració. Al municipi madrileny de Sant Sebastián de los Reyes, l'oposició reclama al govern local que investigui els botellots, càrregues policials i baralles registrades durant un cap de setmana. Mentrestant, a Santa Cruz de la Palma, es va conèixer la detenció de tres estrangers que van rebre pedrades quan la policia pretenia dispersar un botellot.

Setembre. Durant el cap de setmana de botellots, hi va haver una violació, un apunyalament i carreres il·legals. A Sabadell, amb motiu de la festa major, una jove menor va denunciar haver estat agredida sexualment per un desconegut al Parc Catalunya, on es van congrega prop de tres mil persones. A Artés (Bages), també mentre uns i unes joves feien botellot per celebrar les festes del municipi, un va ser apunyalat per l'esquena amb una ampolla trencada. Els agressors, tres individus coneguts per la policia, es van lliurar voluntàriament a les sis del matí a la comissaria dels Mossos de Manresa per confessar els fets. Però una de les imatges del cap de setmana es va viure en un polígon de Llinars del Vallès, on una patrulla dels Mossos va haver de retrocedir després que un grup de joves que feia botellot l'empengués a cops contra el cotxe patrulla, que va haver de recular i demanar reforços. L'incident es va saldar amb 500 vehicles identificats i 51 joves sancionats.

Setembre. La policia barcelonina va desallotjar 270.000 persones fent botellot durant tot l'estiu a la ciutat. Barcelona impulsa una taula amb actors socials per repensar l'activitat nocturna.

Setembre. Alarma policial davant de la deriva violenta dels botellots. La festa salvatge d'un cap de setmana a Bellaterra (UAB) deixa una factura de 50.000 euros en desperfectes. El malestar també s'estén entre molts agents dels

Mossos d'Esquadra.

Setembre. La violència s'apodera de les nits aprofitant la multitud. El macrobotellot es trasllada a les platges, on segueixen els assalts i les agressions. Més de 30.000 persones es van congregar al litoral, principalment al Bogatell. Es van registrar 39 assistències mèdiques. Això sí, no hi va haver cap persona ferida greu, com sí que va passar a la plaça Espanya, on n'hi va haver tres, i la majoria van ser per intoxicacions etíliques.

8.2 Diferències entre botellot i macrobotellot

Botellot	Macrobotellot
Fenomen que té lloc a pobles i ciutats independentment de la seva mida o nombre d'habitants.	Esdeveniment que es dona de forma particular a la ciutat.
Fenomen vinculat a formes d'oci i relacions socials quotidianes.	Fenomen extraordinari, massiu i imprevisible.
Tenen lloc a parcs, places, carrers secundaris o solars.	Ocupen espais urbans grans. El macrobotellot suposa la interrupció del trànsit o la circulació de vianants habitual.
La convocatòria és més discreta, circula entre afins (boca-orella, comunicació privada).	La convocatòria és oberta, té voluntat de viralitat per atreure el major nombre possible de participants.
Els i les participants es coneixen, s'identifiquen mútuament o, almenys, formen part d'un mateix territori.	El gruix de participants no es coneix entre si.
Espais extra-festa.	No solen estar vinculats a cap altre espai festiu paral·lel.
Amb el transcurs de les hores, els nivells d'eufòria i excitació col·lectiva solen estar continguts.	Els nivells d'eufòria i excitació col·lectiva solen ser alts (olla de pressió).
Gestionables des del punt de vista de la seguretat ciutadana i l'ordre públic.	Difícilment gestionables. L'equilibri per assegurar un cert grau d'ordre públic és molt feble.
Passen desapercibuts, no tenen una dimensió mediàtica rellevant.	Tenen impacte mediàtic. Habitualment es fa un ús polític de les seves conseqüències (ordre públic).

8.3 Llistat de persones entrevistades o participants a grups de discussió

Durant el procés de recerca s'ha entrevistat o han participat en grups de discussió un total de 17 persones. Per garantir l'anonimat de totes elles, s'ha considerat renombrar-les amb un nom fictici i no incloure els detalls de pertinença o afiliació institucional. En cas de necessitar alguna dada més en concret, demanem que es posin en contacte amb els investigadors.

- Verónica, periodista local de Barcelona (49 anys)
- Gerard, periodista local de Barcelona amb experiència en entorns juvenils (36 anys)
- Carla, estudiant de batxillerat i assistent habitual a *botellones* (17 anys)
- Berta i Mar, estudiants/treballadores assistents regulars a *botellones* (23-24 anys)
- Sheila, estudiant universitària i assistent habitual a *botellones* (20 anys)
- Sofia, Mai, Roger, Albert i Marc, monitoris d'esplai (19-21 anys)
- Laura, Marta i Marc, professionals de l'àmbit socieducatiu en entorns d'oci nocturn (30-35 anys)
- Susanna, professional de l'àmbit juvenil en una administració pública (40 anys)
- Roberto, professional de l'àmbit socioeducatiu en mediació i espai públic (42 anys)
- Arturo, sociòleg i investigador especialitzat en recerca sobre *botellón* a la dècada dels 2000 (65 anys)

